

Militaire Spectator.

De MILITAIRE SPECTATOR verschijnt maandelijks, in Nos. van 3 vellen druks; zoodat de Jaargang uit 36 vellen druks (behalve de bijvoegsels, die gratis geleverd worden) bestaat, en voor f 6,25, uitgenomen de platen en kaarten, welke afzonderlijk betaald worden, aan de respectieve geabonneerden wordt afgeleverd. Aan de geabonneerden in de Nederlandsche Overzeesche Bezittingen, wordt de Jaargang, uit hoofde van de 40 pCt. rabat voor transport-, assurantie- en commissie-gelden, tegen de betaling van f 8,50 afgeleverd.

Men abonneert zich bij alle Post-Directeuren en Boekhandelaren door het geheele Koninkrijk. Alle inzendingen voor dit Militaire Tijdschrift bestemd, geschieden vrachtfrij aan de Uitgevers BROESE & COMP. te Breda, of aan den Directeur, den 1sten luitenant VAN RIJNEVELD, van de rijdende artillerie, te Breda, met het opschrift: voor den Militairen Spectator.

BLADEN

UIT HET

DAGBOEK VAN EENEN KONINKL. SAKSISCHEN OFFICIER,

WELKE DE VELDTOGTEN VAN 1812 EN 1815 IN HET
7de FRANSCHE LEGERKORPS BIJWOONDE.

(Vervolg van N°. 5, en slot.)

Napoleon werd nu door nieuwe ongelukken slag op slag getroffen. Het leger 't welk hij onder *Macdonald* in Silezië had terug gelaten, onderging bij de *Katzbach* eene verschrikkelijke nederlaag. Het kan waar zijn, dat een gedeelte van dat korps — zoo als de Fransche berigten vermelden — door het plotselijk zwellen van het water, werd afgesneden, en zoodoende het ongeluk van *Macdonald* berokkende. Maar moest hij dan de mogelijkheid van dit accident niet in zijne berekeningen hebben opgenomen, en mogt hij zich zoodanig opstellen, dat hij bij gedeelten konde geslagen worden? De Pruiszen hebben met zekeren trots hunnen *Blucher* de maarschalk voorwaarts genoemd (1). De meeste Fransche veldheeren waren, in den eigenlijken zin, niets anders dan generaals voorwaarts, en dáár waar het er blootelijk op aankwam, om stout op den vijand los te gaan, waren zij steeds gelukkig; deswegens ook deden zij groote dingen, onder de leiding van *Napoleon*; doch dáár waar zij onafhankelijk moesten handelen, had het voorwaarts dringen niet altijd gelukkige gevolgen. *Blucher* was overigens een generaal voorwaarts te paard, zoodat hij ook weder spoediger konde ontwijken; de Franschen echter waren veldheeren te voet, en juist daarom kwamen zij er niet altijd even goed van af. Zoodra *Napoleon* genoodzaakt was zijn leger te splitsen en niet overal konde tegenwoordig zijn, moest hij zeer spoedig inzien, dat hij zich dikwerf in zijne keuze had bedrogen, en dat hij niet altijd de ware verdiensten en uitstekende talenten had verheven. Zelfs dáár waar deze niet ontbraken, moest hij toch tegenwoordig zijn, om de oneenig-

heid, de afgunst en jalousie in toom te houden. Hieromtrent ontving hij eene gevoelige les in de veldslagen van *Gross-Beeren* en *Juterbogk*.

Middelwyl de hoofd-legers naar Silezië en Bohemen trokken, was *Napoleon* bedacht om eenen togt naar Berlijn te doen. Welk nut hij — uit een krijgskundig oogpunt beschouwd — uit het bezit dezer onbevestigde hoofdstad dacht te trekken, is niet in te zien. Welligt verkeerde hij in den waan, dat dit de Pruiszen zoude hebben kunnen bewegen, om zich van de hoofd-legers der verbondenen af te scheiden, of welligt mengde zich de geheime begeerte, om zich aan *Frederik Wilhelm* en de bewoners van Pruiszens hoofdstad te wreken, hier mede in het spel. Het plan daartoe was zeer zamengesteld, en stond in verband met eene beweging, welke *Davoust* uit Hamburg moest maken. Indien dit plan vóór den wapenstilstand ware uitgevoerd geworden, dan had het misschien eene groote uitwerking gehad; nu echter konde het niet anders — zelfs bij eene gelukkige uitvoering — dan *Napoleons* strijdkrachten verzwakken, dewijl zij zich moesten versnipperen. De kroonprins van Zweden was met een korps van 20,000 man Zweedsche troepen te Berlijn aangekomen, terwijl een aanzienlijk korps geregelde Pruisische troepen en talrijke bataillons landwehr zich aldaar gevormd hadden. Met veel geringere krachten, dan tot deze onderneming gevorderd werden, had *Napoleon*, onder de beschutting van *Wittenberg* en *Torgau*, de *Elbe* kunnen behouden en eene aanzienlijke magt bij Berlijn kunnen vasthouden. Bovendien ware het welligt niet staatkundig, om door eenen aanval op de hoofdstad, de landwehr met den oorlog bekend te maken en ze op deze wijze tot den oorlog te vormen. Door den slag van *Gross-Beeren* werden deze troepen — om eene ongewone uitdrukking te bezigen — even zoo op de overwinning verlekkerd, als *Napoleon* dezelve aan zijne jonge soldaten, door den slag van *Lützen*, smakelijk had gemaakt.

Voor de onderneming tegen Berlijn was het 4de legerkorps, onder *Bertrand*, het 7de, onder *Reynier*, het 12de, onder *Oudinot*, en de kavallerie van den hertog van *Padua* bestemd. *Reynier* in het centrum van het leger, was langs de kortste

(1) Het waren de Russen die hem het eerst dezen naam gaven.

lijn het eerste vooruit gedrongen, en had den 22sten Augustus, bij Wittstock, een hardnekkig gevecht met de Pruisische divisie *Thumen* door te staan, 't welk echter te zijnen voordeele uitviel. In den slag van Gross-Beeren (23 Augustus) was *Reynier* niet zoo gelukkig, daar zijn korps het slagveld aan dat des generaals *von Bulow* moest laten. *Reynier*, met zijn scherpzinnig doorzigt, zoude zich voorzeker in geen algemeen gevecht hebben ingelaten, had hij niet vast gebouwd op de ondersteuning van den kant des maarschalks hertog van *Reggio*, ofschoon deze hem toch in den steek liet. Het verlies der Saksers bedroeg:

	officier. ond.-offic. en sold.	
Dooden	—	116
Gekwetsten	11	258
Gevangenen en vermist.	9	1364
Totaal	20	1918 man en 376 paarden.

Daarenboven gingen er nog 7 zesponder kanons en 53 patroon- en rekwisitie-wagens verloren. Onder de gewonde officieren bevond zich de door bajonet-steken zwaar gekwetste luitenant-generaal *von Sahr*.

Napoleon, ontevreden over het gedrag der korps-aanvoerders *Oudinot* en *Reynier*, stelde den maarschalk prins van de *Moskwa* aan het hoofd der vier legerkorpsen. Ofschoon *Oudinot* jonger maarschalk was, rekende hij zich echter door deze handelwijze beleedigd, terwijl de overige door den minachtenden en hoogdravenden toon van *Ney* zeer geërgerd werden. Dadelijk rukte hij uit de omstreken van Wittenberg weder voorwaarts, om den vijand op te zoeken; en, doof voor alle voorstellingen en raadgevingen, leverde hij met overijling den slag bij Juterbogk (Dennewitz), en wel onder omstandigheden die eene nederlaag deden vooruitzien. Deze nederlaag werd volkomen, daar het ontegenstrijdig bewezen werd, dat *Oudinot* niet deed wat hij doen moest, wat hem opgedragen was en wat hij had kunnen doen. Te duidelijk had hij doen zien, dat hij den niet beminden *Ney* het ongeluk gunde, en dat hij de gemeenschappelijke belangen aan zijnen persoonlijken haat had opgeofferd. Het verlies der Saksers, van den 30sten Augustus tot en met den 7den September geleden, bedroeg: 28 officieren, 5313 onder-officieren en soldaten (waaronder 16 officieren en 1082 man gekwetst) en 512 paarden; aan geschut: 7 zesponders, 2 twaalfponders, 3 achtpondige houwitzers en 40 munitie-wagens. De Saksers hadden dapper gevochten en eindelijk den terugtogt nog gedekt. Na den slag werden de twee divisien tot ééne divisie te zamen vereenigd, en onder het bevel van den luitenant-generaal *von Zeschau* gesteld. De luitenant-generaal *von le Coq* werd bij den koning ontboden.

Berlijn was nu gered, en *Napoleon* had voor de mislukte bereiking van het doel — dat zelfs bij het wel gelukken nim-

mer tegen de kosten der overwinning had kunnen opwegen — een leger opgeofferd. *Davoust* trok terug, nadat de reeds door de dagbladen vermelde inneming van Berlijn in herhaalde nederlagen verkeerd was. Het geledene verlies in de vier veldslagen, welke onmiddellijk op dien van Dresden gevolgd waren, was ongehoord groot. Dit voerde moedeloosheid in de Fransche legers, en vertrouwen in die der verbondenen. De hospitalen konden geene gekwetsten meer opnemen. Geheele scharen van Franschen doolden over de wegen in Thuringen, zonder hun voornemen, van naar huis te trekken, langer te bewimpelen. Onder het voorwendsel van gewond te zijn en zich naar de hospitalen te begeven, verlieten zij het slagveld, om naar hunne haardsteden terug te kunnen gaan. De Hollanders en Italianen gaven luide hun ongenoegen te kennen, dat zij in eenen oorlog waren gewikkeld die geenszins met hunne gevoelens overeenkwam. Deze omstandigheden, en de talrijke kleine detachementen, welke door de verbondene troepen werden opgeligt, maakten, dat men, zonder overdrijving, het verlies, 't welk het Fransche leger, in eene maand, na de schorsing van den wapenstilstand, geleden had, op omstreeks 100,000 man kan begrooten. Het verlies aan paarden was mede ongehoord, en welligt had men er over de 100 stukken geschat bij ingeboet.

Bij de berekening der magt-verhouding van *Napoleon*, moet men billijk zijn, en niet te ligt geloof slaan aan de opgaven die hem, bij elke gelegenheid, met een overwigt van strijdkrachten doen optreden. Hij had zulks zelfs niet kunnen doen, wanneer hij, de Rijnbonds-troepen medegerekend, over eene magt van 400,000 tot 500,000 man had kunnen beschikken. Om zich daarvan te overtuigen, behoeft men slechts in rekening te brengen, dat hij, behalve het hoofd-leger bij Dresden, een korps onder *Vandamme* naar Bohemen gezonden had, 't welk aldaar gevangen genomen werd; dat een leger onder *Macdonald* naar Silezië, een ander naar Berlijn marcheren zoude, en dat hij een derde leger bij Hamburg had staan. Ten slotte moeten in rekening gebracht worden, de bezettingen van Erfurt, Maagdenburg, Wittenberg, Torgau, Glogau, Kustrin, Stettin, Dantzig, enz., die gezamenlijk over de 100,000 man bedroegen.

De Franschen hadden zich bij de Saksische troepen bijzonder gehaat gemaakt, omdat zij in het bericht van den slag bij Juterbogk (Dennewitz) gemeld hadden, dat twee divisien van het 7de legerkorps te vroeg waren terug getrokken, en dat de divisie *Dürütte* voortreffelijk gevochten had. Dat men met die twee divisien de Saksische troepen bedoelde, was aan geen twijfel onderhevig. *Reynier* wederlag deze beschuldiging in zijne melding, en wanneer die dan ook al niet openlijk herroepen werd, zoo trachtte *Napoleon*, door eene ruime uitdee-

ling van kruisen van het eer-legioen, den Saksers eene zekere genoegdoening te geven.

Het slechte voorbeeld door de Franschen het eerst gegeven, vond bij de Saksers navolging, daar een groot aantal officieren en soldaten, onder het voorwendsel van ziekte, hunne vaandels verliet; een generaal was een der eerste die zoodanig voorwendsel te baat nam. Tot nu toe hadden er echter slechts enkele desertiën plaats gehad, doch op den 25sten September ging een geheel bataillon van de voorposten tot den vijand over. Den vorigen dag had de luitenant-generaal *von le Coq* het korps verlaten, en was het kommando over de Saksische troepen door den luitenant-generaal *von Zeschau* overgenomen geworden. Deze gebeurtenis wilde men als in verband staande met den bovenbedoelden overgang beschouwen; doch daarvoor bestonden geene redenen. Het schijnt ook zeker te zijn, dat het voornemen tot het doen van eenen zoodanigen stap niet van den bataillons-kommandant, den majoor *von Bunau*, is uitgegaan. De soldaten wisten niets van het plan, en verkeerden in het denkbeeld, dat zij op eene onderneming uitgingen, en eerst toen het te laat was, bemerkten zij de bedoeling, — aan omkeeren kon toen niet meer gedacht worden.

De verbondenen waren nu, den omtrek van Dresden uitgezonderd, geheel meester van den linker-oever der Elbe; dikwerf werden door hen strooptogten over deze rivier gedaan. Aan den hoek tusschen de Mulde en bij Dessau stonden *Reynier* en *Bertrand* onder *Ney*. Het 12de korps onder *Oudinot* was opgelost; den Beijeren, die daarbij gestaan hadden, was eene andere bestemming aangewezen; de Franschen waren echter tot eene divisie, onder *Guillemillot*, gevormd en aan het 7de korps toegedeeld geworden; *Oudinot* kreeg een kommando bij de jonge garde. In en bij Leipzig stond een korps, onder den ongeschikten *Arrighi*, hertog van *Padua*; een ander korps was bij Zeitz geplaatst, onder de leiding van den stouten, doch zeer ongeschikten generaal *Lefebvre-Desnouettes*. De overige troepen waren in en om Dresden verzameld, alwaar *Napoleon*, in weêrwil dat de omstandigheden eene verandering schenen in te roepen, zich met buitengewone hardnekkigheid staande hield.

Augereau, hertog van *Castiglione*, kwam nu met ongeveer 20,000 man versche troepen van Naumburg marcheren. Tegen deze wilde de luitenant-generaal *von Thielmann* eenen strooptogt ondernemen, doch werd, bij het dorp Wethau, deerlijk geslagen. Niet ontmoedigd trok laatstgenoemde op Zeitz, vereenigde zich aldaar met den hetman der Kozakken, graaf *Platow*, en sloegen zij nu gezamenlijk met beslissende overmagt den onvoorzigtigen *Lefebvre*. De maarschalk *Blucher* ging middelerwjl over de Elbe, taste den generaal *Bertrand* bij Wartenburg aan,

en deed hem eene zeer gevoelige nederlaag ondergaan. *Bertrand* trok op *Reynier* terug, die, alsnu de stelling bij Dessau, tusschen de Elbe en de Mulde, verlatende, gedurig met den vijand in de omstreken van Schwiedeberg en Kemberg schermtselde, doch telkens een algemeen gevecht wist te ontwijken.

Dit alles was echter slechts het voorspel tot ernstiger gebeurtenissen, daar het groote leger der verbondenen langzaam uit Bohemen van het gebergte afdaalde, om *Napoleon* tot eenen hoofdslag te dwingen, middelerwjl *Blucher* aan den kroonprins van Zweden de hand bood.

Door gebrek aan levensmiddelen zag *Napoleon* zich eindelijk genoodzaakt Dresden te verlaten. De koning van Napels zette zich het eerst in beweging, met de Poolse troepen onder *Poniatowski*, het korps van *Victor*, dat van *Lauriston* en een kavallerie-korps, te zamen ongeveer 40,000 man sterk; marscheerde op den straatweg over Chemnitz, Rochlitz, naar Altenburg bij Frohburg, alwaar hij zijn hoofd-kwartier vestigde. De verbondene troepen, welke hij op dezen weg ontmoet had, waren door hem terug gedrongen, doch zoodra hij doorgemarcheerd was, bezetteden zij Chemnitz en zelfs Penig weder. *Wittgenstein* stond met overmagt in Altenburg en had Borna met een zwakker korps bezet. In het onzekere zijnde, naar welken kant de koning van Napels zich zoude wenden, zoo bereidde hij zich tot de verdediging zijner stelling, bij Altenburg, voor; middelerwjl *Murat* door eene zeer geschikte beweging regts wendde, het korps bij Borna, 't welk *Wittgenstein* verzuimd had te versterken, sloeg, en zich zoodoende den weg naar Leipzig opende.

Na *Bertrands* nederlaag bij Wartenberg, konde *Reynier* zich niet langer bij Kemberg staande houden; hij was alzoo opwaarts van de Mulde getrokken, zoodat hij de wegen dezer rivier naar Leipzig dekte; zijn hoofd-kwartier was in Puchaw, niet ver van Wurzen.

Napoleon marcheerde middelerwjl over den grooten weg van Dresden over Wurzen naar Eilenburg. Hier sprak hij de Saksische troepen aan, doch miste zijn doel, daar zijne aanspraak, bovendien zeer onjuist, door den hertog van *Vicenza* in het Hoogduitsch vertolkt werd; 60 kruisen van het legioen van eer werden hier door den keizer aan de Saksers uitgedeeld. Daarop marcheerde *Reynier* van Duben naar Wittenberg, ging aldaar over de Elbe, waardoor hij deze vesting tijdelijk bevrijdde, sloeg eene afdeeling van het verbondene leger; doch de kroonprins van Zweden, noch de maarschalk *Blucher* lieten zich daardoor, evenmin als door de beweging van *Napoleon*, van hun stuk brengen. Nu wendde *Napoleon* van Duben af links, en bezette de beroemde stelling bij Leipzig. *Reynier* volgde een dag later, en kwam den 17den October in den vroegen morgen op het slagveld aan.

De slag bij Leipzig is dikwerf en zeer uitvoerig beschreven, zoodat men hier alleen datgene kan bijvoegen, hetwelk, uit goede bronnen geput en door eigene aanschouwing verkregen, stof tot enkele punten van beschrijving oplevert.

Het schijnt wel, dat het gevecht op den 14den October ten voordeele der Franschen was uitgevallen, doch tevens ook dat aldaar niets beslist geworden was. De verbondenen hadden hunne geheele magt nog geenszins vereenigd, doch ook *Napoleon* had zich, door zijne schijn-beweging op Duben, laten ophouden. Deze demonstratie op de Elbe bragt hem geene voordeelen aan, dewijl zijne vijanden zich geenszins van hun stuk hadden laten brengen. Ware hij langs den regten weg voortgetrokken, dan had hij de doorsnedene omstreken van Naumburg kunnen bereiken, welke de kavallerie niet zeer gunstig waren. Erfurt zoude hem, in dat geval, menig voordeel gewaarborgd hebben, en — wat hier voornamelijk zwaar zoude gewogen hebben — het plan der verbondenen ware verijdeld geweest. Levensmiddelen en paarden-voeder had hij in het Thüringsche gevonden; hij konde zelfs tot aan het Thüringer-woud terugtrekken, en, indien hij geslagen werd, zich aldaar nogmaals vastzetten. Zes dagen verloor hij door den marsch naar Duben; ware hij regt doorgestaan, dan had de koning van Napels langs de straatwegen van Pegau of Zwenkau naar Weissenfels hem op zijde kunnen blijven.

Napoleon liet 50,000 man in Dresden terug, en deze hadden hem, als eene achterhoede gebezigd, groote diensten kunnen bewijzen. Het bezit van Dresden kon hem niet meer dienen als hij geslagen werd; had hij daarentegen eene overwinning behaald, dan bleef hij, door het bezit van Wittenberg en Torgau, meester van de Elbe, terwijl de verbondenen zich niet lang bij Dresden zouden hebben kunnen ophouden. Indien *Gouvion St. Cyr* met de bezetting van Dresden hem gevolgd ware, dan had *Colloredo*, die *St. Cyr* had moeten ophouden, geenszins den 18den op het slagveld kunnen komen. Het korps verbondenen 't welk bij Dresden stond, was niet sterk genoeg om deze beweging te kunnen beletten, daar hij langs de beide kanten der Elbe konde marcheren.

Den 16den October moet *Napoleon* zeer beslissende voordeelen hebben behaald. Alle bewoners der dorpen tusschen Leipzig en Borna, spraken, kort na den slag, van het overijde terugvoeren der gewonden en der depôts. Menige goedsbezitter, vroeger als officier gediend hebbende, en dus de zaken uit ondervinding kennende, sprak van den schrik der bevelhebbers, en van eene menigte kleine omstandigheden, welke groote bezorgdheid verrieden. Waarom vervolgde *Napoleon* nu zijne voordeelen niet? Waarom rustte hij den 17den? Wilde hij het korps van *Reynier* inwachten? Dit laatste toch was hem van veel meer nut in de omstreken van Eilenburg, alwaar

het in den nacht van den 16den op den 17den aankwam. De verbondenen konden zich niet tusschen *Napoleon* en *Reynier* inschuiven; doch zoodra hij bij Leipzig was aangekomen, grepen zij hem met overmagt aan. In hunnen rug dreigende, had *Reynier* eene groote massa troepen kunnen verlammen, of voor 't minst hunnen aanval kunnen verzwakken; zoodra hij zich echter met *Reynier* vereenigde, bragt hij eenen vijand mede die sterker was dan hij. Het viel juist in het talent van *Reynier*, om met zijne troepen zoodanig te manoeuvreren, dat hij den aanval aan de zijde van Breitenfeld en later bij Schönfeld zoude hebben verlamd. Welligt ware het nog beter geweest, wanneer de keizer had nagelaten om *Reynier* over Wittenberg te doen marcheren, en hem bij de Mulde had gelaten; doch daar dit alles nu eenmaal zoo beschikt was, had hij den 17den niet onbenuttigd moeten laten voorbij gaan.

Het liet zich bovendien aanzien, alsof *Napoleon* besloten had om alles in eens op het spel te zetten, doch in den oogenblik dat hij den slag moest doen, het nog niet met zich-zelven eens was. Eerst wilde hij tot zijne manoeuvreer-kunst toevlugt nemen, en van daar de marsch van *Reynier* naar Wittenberg, en die der groote armee naar Duben. Daar zijne vijanden door deze bewegingen geenszins in hunne plannen gestoord werden, wilde hij zich nu weder concentreren, en alles vereenigen waarover hij beschikken konde, om eenen hoofd-slag aan te gaan. Hierdoor gaf hij zijne vijanden tijd, om ook hunne magt, welke die van *Napoleon* met ongeveer 100,000 man overtrof mede te vereenigen. Op den 17den was de kroonprins van Zweden nog niet genoeg in de nabijheid van het slagveld. Sloeg nu *Napoleon* het leger onder *Schwarzenberg* bij Probstheyda — dat niet onmogelijk was — dan had *Reynier*, wel is waar, eenen harden strijd moeten doorstaan, doch *Napoleon* zou niet te gronde zijn gegaan. Na de overwinning had hij kunnen terug keeren, den kroonprins — die hem wel zoude ontweken zijn — terug dringen, en aan het Thüringer-woud of tusschen den Hartz en Maagdenburg wederom dreigend kunnen staan. Hij had ook *Reynier*, die door Wittenberg gesteund was, aan zich-zelven kunnen overlaten, en den terugtrekkenden *Schwarzenberg* door het gebergte kunnen volgen, zich op Frankenland rigten om daar den oorlog te hernieuwen. Dat hij het met zich-zelven niet eens geweest is, bekende de in zijn gevolg zijnde en bij Leipzig gevangen genomen Poolsche generaal *Bronikowski*, met te zeggen: « *J'ai cru voir un moment de pusillanimité dans l'empereur, en ce qu'il ne renouvela pas l'attaque le dixsept.* »

Reynier was den 17den in de nabijheid van het slagveld aangekomen; den nacht bragt hij bij Paunsdorf door, en stelde zich den 18den zoodanig op, dat hij den straatweg van Leipzig naar Wurzen dekte. De ligte Saksische kavallerie (de hu-

zaren en uhlanen, — de kurassiers waren niet bij het 7de legerkorps) stond op de velden tusschen Paunsdorf en Sellerhausen; het dorp Stunz was door het grenadier-bataillon van *von Spiegel* bezet. De artillerie der Saksische divisie, 26 stukken sterk, stond aan de tuinen van Sellershausen, met den rechter-vleugel tegen Zweinaundorf. De korpsen van *Colloredo* en *Bennigsen* drongen van Borsdorf vooruit, doch werden door de stelling van het Reyniersche korps, dat zich links aan *Ney* en rechts aan des keizers stelling steunde, tegengehouden. Hier was het dat het eerst de kavallerie tot den vijand overging. Kort daarop zetteden de brigadiers der infanterie, generaal-majoor *von Ryssel I* en de kolonel *von Brause*, hunne brigaden tot datzelfde doel in beweging. Te vergeefs deed de luitenant-generaal *von Zeschau* pogingen om hen tegen te houden; *Ryssel* zeide hem, dat hij had opgehouden te bevelen; de troepen marcheerden door, en slechts weinige honderd manschappen konde *von Zeschau* terughouden. Het geschut ging insgelijks tot den vijand over. De troepen onder *Ryssel* en *Brause* legerden zich bij Engelsdorf, niet ver van den straatweg naar Grimma, de kavallerie werd onder de bevelen van den hertog *van York* gesteld, en het bij haar zijnde ligte bataillon van het 2de regiment werd naar Freirode, in de rigting van Halle, verlegd.

Op den oogenblik dat deze troepen overgingen, was *Reynier* naar eene Fransche divisie gereden. Later verklaarde hij, dat bij de stemming der Saksers en hunnen onwil wel had opgemerkt, doch dat hij niet had kunnen denken, dat zij op het slagveld zouden overloopen. Daar nu *Napoleon* op den eenen en *Ney* aan den anderen kant reeds in het nadeel waren, zoo was *Reynier* bedacht geweest, om de Saksers in de stad te zenden en aan hunnen koning te verwijzen, ten einde *Napoleon* de gelegenheid te geven, door hen eene kapitulatie voor de stad en voor den koning van Saksen te bewerken. Volgens zijne uitdrukkingen, zoude men moeten gelooven, dat hij *Napoleons* bewilliging daartoe reeds had ontvangen, of voor 't minst spoedig inwachtte; zijne melding deswegens was geschied. Zoodra hij nu de beweging der infanterie zag, hield hij deze voor het gevolg van een verkeerd verstaan bevel, en ijldde haar na; spoedig bemerkte hij echter het ware doel van dezen marsch en keerde terug.

Het was wel zeer natuurlijk, dat de Franschen, begeerig naar eene beweeg-oorzaak van hun ongeluk bij Leipzig, die in den overgang der Saksers zochten. Intusschen zal niemand er aan twijfelen, dat, indien ook de Saksers, even als de mede overgeloopene Wurtembergsche kavallerie-brigade *von Norman*, tot den laatsten oogenblik voor de Franschen gevochten hadden, deze evenmin den slag zouden gewonnen hebben. De geschriften die ter gunste der verbondenen in het licht versche-

nen, overdreven deze zaak niet minder, daar zij dezelve deden voorkomen, als geen den minsten invloed hebbende op den gang en op de uitkomst van den slag. Het is wel waar, dat de numerieke verhouding daardoor weinig veranderde, maar groot was de zedelijke invloed die dezen overgang bij de troepen der verbondenen veroorzaakte. Op de Fransche troepen werkte dit zeer verstorend, en indien het den verbondenen werkelijk onverschillig geweest ware, dan zouden zij zich geenszins zoo vele moeite hebben gegeven, om op de stemming der Saksers te werken.

Met groot persoonlijk gevaar volvoerde *Reynier* zijnen terugtogt tot aan de Kohlgärten. De korpsen van *Colloredo* en *Bennigsen* vereenigden zich nu rechts met den kroonprins van Zweden, en links met *Schwarzenberg*; zelfs hadden zij den rechter vleugel van *Ney* en den linker vleugel van den keizer reeds omgetrokken. Het geheele Fransche leger moest alsnu het slagveld verlaten, en zich in eenen kleineren kring om de stad opstellen. Deze terugtogt kon niet zonder groot verlies, bijzonderlijk van geschut en munitie, onder de oogen des vijands en door deszelfs kavallerie gedrongen, bewerkstelligd worden. Toen de nacht inviel en een einde aan den strijd maakte, was de slag reeds geheel verloren. Zonder toereikende levensmiddelen, zonder stroo, zonder paardenvoeder, zonder middelen tot behandeling en verkwikking der gekwetsten, en met een schrikwekkend uitzigt voor den volgenden dag, moest de nacht van den 18den op den 19den October verpletterend voor de Franschen zijn; *Napoleon* konde nog aan een ontkomen denken.

Den 19den deed *Napoleon* nog eene poging, om door eene kunstgreep — welke hij vroeger meermalen, onder anderen bij Eilau, met het beste gevolg had aangewend — zijne vijanden te begoochelen. Hij stelde, namelijk, zijn leger in slagorde op, even alsof hij niet ware overwonnen; doch de vijand taste hem met geweldigen nadruk en met overmagt aan. De Franschen moesten daarop door de stad rukken, om den eenigen uitweg naar Lindenau te winnen. Deze doortogt was, uit hoofde van het ongehoorde groote voerwezen, met zeer vele zwarigheden verbonden; evenwel gelukte het aan de garde en een gedeelte van het leger dezen doortogt te bewerkstelligen, tot dat de verbondenen door de Halsche poort in de stad drongen. Het gevecht in de voorsteden werd hevig man tegen man voortgezet; de Franschen weken niet, en weerden zich als wanhopenden; hierdoor verloren zij, even als de verbondenen en voornamelijk de hevig voorwaarts dringende Pruisen, vele menschen. *Reynier* moest zich door de Grimmaische voorstad redden. Terwijl hij den terugtogt van zijn korps om de stad afwachtte, en hetzelfde door de tuinen, tusschen de Halsche en Ranstadter-poort, wilde volgen, werd hij gevangen. Zijne equi-

paadje, welke te lang in de stad gebleven was, ging verloren, en met deze zijne kostbare verzameling van plans en kaarten, 6000 Louis d'or, en waarschijnlijk zijn dagboek.

Het ontkomen van *Napoleon* is in honderd geschriften beschreven geworden, doch van het vrij hevige gevecht bij Freiburg, op den 22sten October, heeft men weinig vernomen. Dat dit hem eene groote menigte bagaadje en wagens gekost heeft, valt niet te betwijfelen; de gemaakte gevangenen waren echter niet anders dan achterblijvers en bij Leipzig uiteengejaagde soldaten, die ook, zonder dezen aanval, in de handen der verbonden zoudten gevallen zijn. Het hoofdoel van dezen aanval was niet bereikt, daar *Napoleon* niet werd opgehouden. Hij sloeg zich door en ontkwam over de Saale, dewijl het korps dat hem den weg moest sperren niet sterk genoeg was. De verbondenen begingen eenen groven mislag, met te verzuimen een korps af te zenden, om den weg over Lindenau, den eenigen die *Napoleon* nog open stond, af te snijden. *Giulay* en *Thielmann* alleen waren niet sterk genoeg om den generaal *Bertrand* te verdrijven; zoodat *Napoleon* zich alsdan te Leipzig had moeten insluiten.

Dat de officieren van middelbare graden, van het gewigt van den kleinen oorlog geen begrip hadden, daarvan gaven zij in de dagen van den slag van Leipzig, in Wurzen, een voorbeeld, dat welligt niet zonder invloed op de gevolgen van den slag was, en daarom hier vermeld wordt.

Sedert den 11den of 12den October was in Wurzen eene afdeeling van ongeveer 40 paarden en 550 man infanterie, benevens 2 stukken geschut, onder het bevel van den kolonel *Ratlay* gesteld. Eilenburg was nog door de Franschen bezet, zoodat de bestemming dezer afdeeling niet anders konde zijn, dan den straatweg naar Leipzig te dekken. Wegens de Mulde-brug, welke de Russen in het voorjaar gelegd hadden, was deze post van te meer belang geworden, aangezien de brug bij Grimma was afgebrand. De verdediging van dezen post was echter met zwarigheden gepaard, daar de vijanden langs de beide oevers en gelijktijdig konden aanvallen. Een Saksisch officier trachtte den Franschen kolonel de doelloosheid der stad-verdediging te betoogen. Dewijl er geene Fransche troepen maar wel vijandelijke troepen konde nakomen, zoo gaf hij den raad, om al de vaartuigen op de rivier weg te voeren, en de brug zoo verre af te breken, dat men ze, bij eenen terugtocht, geheel konde afbranden. Daar hij nu dezen terugtocht het zekerste 't zij naar Leipzig of naar Eilenburg nemen konde, zoo diende hij zich op den linker oever op te stellen, en in de stad eene kleine afdeeling te laten, die zich spoedig op hem of regtstreeks op Eilenburg konde terugtrekken. De kolonel *Ratlay* zag echter daarin niets anders, dan een voorwendsel om de stad

te sparen, en ofschoon hij drie dagen tijd had, werden er geene de minste maatregelen door hem genomen (1). Zijne stukken geschut stelde hij in de zeer hoekig gebouwde gedeelten der markt op, alwaar zij geene honderd schreden ruimte voor zich hadden, en bij eenen aanval zeer gemakkelijk van den weg, welke naar de brug leidde, konden afgesneden worden. Zijne manschappen werden bij de burgers ingekwartierd.

Op den 16den vertoonden zich Kozakken op de beide oevers der Mulde, en tirailleerden niet verre van de brug met de Fransche vedetten. Nadat dit eenige uren geduurd had, kwamen er grootere afdeelingen langs den Hubertusburger-straatweg afzakken. Deze verstrooiden zich in kleine troepen rondom de stad, vormden later aaneengeschakelde rijen met geopende rotten, en joegen zoo met een *hurah* de stad in. De verdeelde Franschen konden slechts geringen wederstand in de straten der stad bieden, en werden dan ook zeer spoedig uit dezelve gedreven, waarna zij zich bij de Molen-brug opstelden. Een der stukken werd in de stad genomen, het andere ontkwam naar de Hoofd-brug. Bij de beide bruggen werd nu zeer levendig gevochten. De Franschen weerden zich manmoedig, tot dat eindelijk de Kozakken, op aanraden der stad-bewoners, het waagden door het moerassige Molen-kanaal te rijden. Nu moesten de Franschen naar de groote brug terug en eindelijk over dezelve trekken. Eene poging om de brug te verbranden mislukte; zij bleven echter nog tot den avond in de streken verwijlen, die hen tot het nemen van stelling was aangewezen, en marcheerden in den nacht, zonder verdere hindernis, naar Eilenburg.

In den namiddag van den 17den rukten eenige afdeelingen Fransche en Poolsche kavallerie op den weg van Eilenburg vooruit; de Kozakken gingen dezelve te gemoet, waardoor er een tirailleur-gevecht ontstond, dat eenige uren aanhield. Meermalen werden de Kozakken tot aan de stads-muren teruggevoerd, alwaar zij echter door de Oostenrijksche landwehr,

(1) Dikwerf wordt de vraag geopperd, voornamelijk door oude gediende officieren, waartoe eigenlijk de studie der krijgskunst dient, als men in de praktijk is groot gebracht? Het voorbeeld dat hier wordt aangehaald, zoude door honderde dergelijke voorbeelden nog versterkt kunnen worden, en even zoo vele betoogen van het onmisbare der theorie bij de praktijk opleveren. Wanneer de praktijk geen aanleiding tot overdenking geeft, dan is de ondervinding, die men in de veldtogten opgadert, waarlijk arm, ja zeer arm! De Fransche kolonel *Ratlay* had zich welligt ingebeeld, dat hij, door zijne ondervinding, reeds tot in de hoogste sferen der krijgskunst was doorgebroken, en welligt bepaalde zich al zijne kennis tot de bataillons- of regiments-taktiek. Zijne onkunde had noodlottige gevolgen.

welke in de stads-tuinen was opgesteld, werden opgenomen. Het schijnt echter dat de Franschen het niet regt meenden; anders hadden zij de stad kunnen hernemen. Het eigenlijke doel van dezen aanval schijnt geweest te zijn, om een wagen-transport te dekken, dat gedurende dit gevecht, achter hen, van Leipzig naar Torgau trok. Middelerwijl dit alles voorviel, marcheerden er onophoudelijk Oostenrijksche regimenten infanterie, kavallerie en geschut, ongeveer 20,000 man sterk, zonder zich door het schieten in hunne nabijheid te laten ophouden, achter de stad om over de brug. Zeer gedrongen en met grooten spoed marcheerden deze troepen voorwaarts, bleven op 2 uren van de Mulde, bij Machern, in bivouac staan, om den 18den des morgens vroeg op het slagveld te kunnen aankomen. Deze troepen behoorden tot het korps van *Colloredo*; het overige gedeelte was over Colditz getrokken. Had nu *Ratlay* gedurende den tijd dat hij in Wurzen stond, de brug vernield, dan hadden de voormelde troepen, zonder pontons, de brug in geen dag kunnen herstellen. Zij hadden alzoo over Colditz moeten gaan, en daar de overgang der aldaar liggende brug, door de groote menigte van troepen, zoude vertraagd geworden zijn, hadden zij ook geen deel aan den slag van den 18den kunnen nemen.

De van Leipzig naar Torgau gevlugte wagens, zouden, volgens het zeggen, *Napoleons* krijgskas gered hebben. De gouverneur van Torgau, de divisie-generaal *Narbonne*, is gestorven, zonder dat men de toedragt dezer zaak heeft vernomen. Zijn opvolger, *Dutailis*, heeft echter verzekerd, dat er niets waars was van de aankomst dier krijgskas te Torgau, en de graaf *Tauenzien* zou, bij de inneming der stad, niets gevonden hebben. De inwoners hadden echter een gerucht verspreid, dat later tot een onderzoek aanleiding heeft gegeven, doch dat evenmin iets naders van die zaak heeft aan den dag gebracht.

Nadat de Saksische troepen, na den slag van Leipzig, eerst eene stelling aan de Mulde hadden betrokken, rukten zij eindelijk op den 2den November bij het korps dat Torgau ingesloten had. Zij stonden in kantonnementen op den linker-Elbe-oever; de regter vleugel geleund bij Kunzwerda aan de Elbe, verder over Bennowitz, Staupitz, Molpitz tot tegen den straatweg van Eilenburg. Op den 3den en 5den November deden de Franschen uitvallen, waardoor eenige gevechten ontstonden. Bij dat van den 3den hadden de Franschen veel, doch zeer slecht geschoten; waarbij de Saksers slechts een doode en 10 gekwetsten bekwamen. Het gevecht van den 5den November was levendiger, daar zij hier 6 gekwetste officieren en 80 gesneuvelde en gekwetste soldaten telden. Tot den 14den November bleef nu alles rustig, op welken dag de Saksische

troepen door de Pruisische brigade *Jeanneret* werden afgelost, om naar den linker Saale-oever, in de omstreken van Mersebrug, te marcheren; alwaar zij voor den veldtogt in Frankrijk op nieuw werden georganiseerd.

Hier eindigt het, in vele opzigten, belangrijke relaas van den Saksischen officier. Vele nieuwe gezichts-punten zijn ons daarin aangewezen, vele opmerkelijke karakter-schetsen ons voorgehouden. Ofschoon ongenoemd, doet de schrijver zich door zijn werk als een man van scherpzinnig oordeel, als een ervaringrijken krijgsman en als eenen grondigen *criticus* kennen. Het heeft ons bijzonder veel genoeg verschaft, van enkele kanten te vernemen, dat de keuze van dit artikel onzer lezers heeft mogen bevallen, en dat hetzelfde aan een onzer verdienstelijke hoofd-officieren aanleiding heeft gegeven, om eene bijdrage op dit relaas zeer welwillend aan ons toe te zenden. In die toezending vermeenden wij een nieuw bewijs te vinden, dat het doel der onderneming van dit Tijdschrift begint begrepen te worden door het Nederlands krijgskundig publiek: Verbreiding van krijgs-wetenschappelijke kennis, toelichting van onze eigene krijgs-geschiedenis, waardeering van onzen krijgsmoed, en aanmoediging tot eene wenschelijke belangstelling voor den kriegsstand in Nederland. Deze bijdrage beschouwen wij tevens als eene aanmoediging aan zoo vele onzer oud-gediende hoofd-officieren gegeven, om door meerdere bijdragen van dien aard hunne rijke ondervinding, opgezameld in het woelige tijdvak van het Fransche keizerrijk, te doen strekken tot leering en tot eene nuttige verpozing. Aan den anderen kant was het voor ons eene vleijende aanmoediging, een onzer vertoogen, gesteld in het wel begrepen belang van onzen kriegsstand, te zien vertolken en opnemen in een onzer dagbladen (*Journal de la Haye*, 29 Novembre 1857). Dit alles duidt eene door ons zoo lang gewenschte te zamenwerking aan, die eindelijk alle moeilijkheden zal overwinnen, welke tot nog toe ons in den weg hebben gestaan, om dit Tijdschrift te doen wedijveren met andere vreemde militaire tijdschriften. Het was voor ons een bewijs, dat wij het standpunt naderen, van waar af wij wezenlijk nuttig zullen kunnen worden aan Koning en Vaderland — het doel van al ons streven, van alle onze bemoeijingen, en van waar af wij, sterk door onze overtuiging, door het bewustzijn van pligt-ervulling en door de ons gunstige openbare meening, al de belangen van het leger zullen kunnen voorlichten.

De onderstaande bijdrage zijn notitien van den Heer kolonel *van Diepenbrugge*, kommandant der vesting Nijmegen, die in den veldtogt van 1812 de betrekking van aide-de-camp van

den gouverneur der provincie Bialystok vervulde. Deze betrekking had den voornoemden Heer kolonel in staat gesteld, om de operatiën van den regter vleugel van het groote leger gade te slaan. Onder de Hollanders, welke de geëerde schrijver destijds bij het korps van den luitenant-generaal graaf *Reynier* gekend had, behoorde ook de majoor *de Haan*, der 17de afdeeling, welke in dat tijdperk, als belooning voor betoonde dapperheid en beleid, het ridder-kruis van het *legioen van eer* bekwam.

Deze bijdrage, in den vorm eens briefs aan ons gerigt, laten wij hier in haar geheel volgen.

J. C. V. R.

In den *Militairen Spectator* met bijzondere belangstelling gelezen hebbende, het relaas der gebeurtenissen, welke bij den regter vleugel van de groote armee in den veldtogt van 1812 hadden plaats gehad, zoo meende ik, de Redactie genoeg te doen haar eenige bijzonderheden, welke onder mijne oogen waren voorgevallen, mede te deelen. Mijne toenmalige betrekking van eerste aide-de-camp van den kavalierie-generaal *Ferrière*, verschafte mij de gelegenheid deze en gene bijzonderheden van nabij te zien, en welligt kunnen dezelve strekken, om de gebeurtenissen van dien tijd, al is het ook van uit een ondergeschikt oogpunt, nog nader te leeren kennen.

Mijn generaal, die uit Italië bij het groote leger was gekomen, voerde, tot bij Wilna toe, het bevel over eene divisie kavallerie. Eene vraag den keizer gedaan, welke dezelve niet billijkte, of beter gezegd, welke hem misviel, deed hem dit vereerende kommando verliezen, om zich te zien belasten met het beleid van het gouvernement der provincie Bialystok. De togt derwaarts was met gevaren gepaard, daar wij geene troepen tot geleide hadden, en zelfs het geringste eskorte ontbeerden. De geplunderde kasteelen, welke wij voorbij trokken, waren echter opgevuld met achterblijvers, en dit stelde ons in de gelegenheid, om een detachement zamen te stellen en aan ons te trekken.

Bialystok is eene fraaije doch opene stad, waarin wij eenige Oostenrijksche, Saksische en Westfaalsche depôts vonden. Het prachtige keizerlijk paleis werd met al de meubelen en bedienden aan den nieuwen gouverneur overgegeven. Alles wat wij daar aanschouwden, ademde groote weelde. Zeer spoedig voegde zich eenen Franschen intendant bij ons, om het opperbeleid over de administratie te voeren.

De Saksische luitenant-kolonel *Eichelenberg* was tot kommandant der plaats benoemd. De gouverneur, de heerschende oncengezindheid tusschen de verschillende troepen der bezetting opgemerkt hebbende, deed, door zijne groote menschen-

kennis geleid, al het mogelijke om daaraan eene gunstige wending te geven. Het geven van vele diné's, waaraan steeds een groot aantal officieren der bezetting genoodigd werd, was een dier middelen welke hij tot dat doel aanwendde. Deze heeren lieten zich zulks te geruster welgevallen, daar zij in het volste vertrouwen waren, dat, aangezien de linie van operatiën vijftien à twintig uren van ons af lag, er alzoo geene overrompeling te vreezen was.

In het laatste gedeelte van Julij kondigden de Oostenrijkers den verkoop van hun voorraad-magazijn te Drohiczyn aan. Dit misviel den gouverneur zeer, die eene achterwaartsche beweging op Warschau vooronderstelde. Daar nu de divisie *Dürütte* uit Berlijn verwacht werd, om het korps van den generaal *Reynier* te versterken, zoo waren de levensmiddelen en het paarden-voeder, in bovengemelde plaats voorhanden, hoogst noodig. Die behoefte deed zich te dringender gevoelen, in eene streek lands die uitgeput was, zoo wel door de verspilling der Westfaalsche troepen, als door de vele rations, welke de Oostenrijkers, meer dan hun personeel bedraagt, aan de opklimmende graden toekennen.

Den 29sten Julij kreeg ik het bevel, om mij over Bielsk naar Drohiczyn te begeven, om, volgens eene aan mij ter hand gestelde schriftelijke instructie, den aangekondigden verkoop te verbieden, en voor Fransche rekening in beslag te nemen (1).

(1) De kolonel *van Diepenbrugge* heeft de goedheid gehad, deze instructie in originali, ter onzer inzage, over te leggen, welk stuk wij hier oorspronkelijk mededeelen:

Grande Armée.

Gouvernement de Bialystok.

Il est ordonné à M. le capitaine *van Diepenbrugge*, mon premier aide-de-camp de se rendre à Drohiczyn pour y remplir la mission ci-après détaillée:

1°. En passant à Bielsk, il verra M. le sous-préfet qui a peut-être fait annoncer la vente de denrées, que M. le commissaire des vivres autrichien devait faire le 3 aout, et il préviendra ce sous-préfet que cette vente ne peut avoir lieu, que pour les denrées qui seront reconnues hors d'état d'être conservées pour la subsistance de l'armée et celle des troupes de passage.

2°. A son arrivée à Drohiczyn, il fera la même communication à M. le sous-préfet de ce district, et l'invitera de ma part à se rendre avec lui et le bourguemestre, chez M. le commissaire des vivres autrichien, auquel il remettra ma dépêche. Ensuite tous ces messieurs se rendront au magasin, qui renferme l'avoine, le froment, le gruau, le pain de munition et le biscuit, dont la vente a été annoncée. Alors il sera dressé un procès verbal qui constatera la qualité actuelle des dites denrées, et qui désignera celle qui peuvent être utilisées pour

Aan den Narew ontmoette ik detachementen Poolsche troepen, welke voorgaven door Kozakken terug gedrongen te zijn. In Drohiczyn vond ik de Oostenrijksche troepen zeer op hunne hoede, daar er aan de overzijde van den Bug, die nabij de stad stroomt, zich telkens kleine afdeelingen Kozakken vertoonden. Mijne zending naar genoegzaam afgeloopen zijnde, keerde ik naar het hoofd-kwartier terug; op dezen togt overal van de Russen hoorende spreken, zonder echter iets stelligs omtrent hunne bewegingen te vernemen.

Den 5den Augustus ontvingen wij, door rapporten van de prefecten, de tijding, dat een Russisch korps, welks sterkte zeer ongelijk werd opgegeven, door de bosschen, tot de operatie-lijn werkelijk was doorgedrongen en zich op Bialystock rigte. Zulks deed den gouverneur besluiten, om met alles wat slechts wapenen konde voeren den vijand te ontmoeten te trekken, ten einde voor te komen van in eene opene stad te worden ingepakt. Mij werd bevel gegeven, om bij de bagage te blijven en naar omstandigheden te handelen. Alles werd op het plein voor het paleis bijeen gebracht, en was, op het opstangen na, gereed om ieder oogenblik te vertrekken. Tegen 10 ure des avonds, terwijl zich de officieren bij mij aan tafel bevonden, werd mij door een' bespieder eenen brief van den prefect van Krynki gebracht, waarin mij werd kennis gegeven, dat de vijanden hoogstens twee uren van Bialystock verwijderd waren. Dadelijk zond ik een afschrift van dezen brief aan mijnen generaal. Nu werd met ieder oogenblik onze toestand dringender, daar er vlugtelingen van alle kanten kwamen toejlen, ieder al meer en meer verontrustender tijdingen verspreidende. De luitenant-kolonel *Eichelenberg* durfde geene bevelen te ge-

les troupes, et celui qui ne peuvent être conservés sans être bientôt gâtés.

Après cette vérification, les denrées qui pourront être conservées pour le service des troupes, seront transportées au magasin militaire, portées en recette sur les registres, et il en sera délivré un récépissé détaillé, par nature et quantités de chaque denrée; ce récépissé qui sera d'abord signé par le garde-magasin, sera en outre visé par mon premier aide-de-camp et par M. M. le sous-prefet, le bourguemestre et les experts, s'il a été nécessaire d'en appeler. Au bas de ce récépissé M. M. le sous-prefet et le bourguemestre constateront quel était le prix, au dernier marché de la ville, des denrées qui auront été versées en magasin par M. le commissaire des vivres autrichien, afin que S. M. l'empereur *Napoléon*, puisse en faire effectuer le remboursement à l'empereur d'Autriche ou à qu'il appartiendra.

Donné au quartier général de Bialystok le 29 Juillet 1812.

Le général gouverneur
Ferrière.

ven, zoodat mij niets anders overschoot, dan in naam van den gouverneur tot den terugtocht bevel te geven. Er was ook geen tijd te verliezen, daar de opper-arts van het Saksische hospitaal, die, in zijn rijtuig gezeten was en kort achter de kolonne volgde, door de Kozakken werd gevangen genomen. Gelukkig werden wij niet verder achtervolgd, en bereikten tegen den avond het stadje Tycoczyn. Onderweg zijnde, ontving ik antwoord van mijn generaal, uit Zabłudow gedagteekend en ten 5½ des morgens geschreven (1). Alstoen had hij nog geen vijand ontmoet.

(1) Ook deze brief is ons oorspronkelijk overgelegd, en wij vermeenen van de vereerende vrijheid, welke de heer kolonel *van Diepenbrugge* ons gelaten heeft, gebruik te mogen maken, om dezelve hier over te nemen. Wij gevoelen ons daartoe te meer gedrongen, omdat deze brief eene bevestiging inhoudt van de bemerkingen in het relaas van den Saksischen officier opgenomen, namelijk, dat de Fransche officieren den kleinen oorlog niet verstonden. Immers, wanneer men dezen brief vergelijkt met hetgeen de kolonel *van Diepenbrugge* hierboven verder verhaalt, wordt het duidelijk, dat de generaal *Ferrière* zeer slecht gediend werd door eenige zijner ondergeschikten, en dat zij in het eclaireren en in het verkennen van des vijands sterkte het niet zeer ver gebracht hadden.

Zabłudow le 4 aout à 3½ du matin.

Monsieur *van Diepenbrugge*, je viens de recevoir la copie de la lettre dont vous m'avez adressé la traduction. Je ne crois pas que l'ennemi puisse être en force à Krynki, puisqu'il aurait dû passer sur le corps de l'armée Saxonne pour y arriver; cependant il peut s'être glissé par là des Cosaques en suivant les bois, et c'est ce qu'il faut vérifier pour ne pas se diriger imprudemment sur Sukolka en cas de retraite.

Il faut donc que le commandant tache de pousser une reconnaissance de cavalerie vers Krynki, pour se procurer des informations; le grand village d'Ostrowa, qui est peu éloigné de Krynki et sur la route pour s'y rendre, fournira sans doute de bons renseignements; transmettez cet ordre de ma part au commandant de la place, et au commandant du dépôt de cavalerie.

Nous n'avons encore aucune nouvelle positive sur le nombre et l'emplacement de l'ennemi; notre avant-garde se reposait ici: je la pousse en avant pour vérifier ce qui s'est passé à Nowawola et à Stanislawowa. Cependant cette prétendue armée est fort diminuée depuis que nous en approchons, car un chasseur fugitif ne l'estime plus qu'à 600 hommes, et un autre qu'à 200 hommes.

J'espère retourner demain avec de meilleures nouvelles, ou au moins plus positives. Ce qu'on me mande de Krynki, m'empêchera d'aller plus loin que Zabłudow, car s'il y existe un corps ennemi, il ne faut pas qu'il puisse arriver à Bialystok avant mon petit corps d'armée.

Si la reconnaissance sur Krynki confirme la présence de l'ennemi,
6 D., N° 6. 2

Een Westfaalsch officier, die zich met eenige manschappen door de bosschen gered had, rapporteerde mij echter, dat mijn generaal, in den morgenstond, door de Russen met overmagt was aangevallen en verpligt geworden, door moerassen en bosschen in de rigting van Bielsk te manoeuvreren; voorts dat hij met zijn paard in eene sloot gevallen zijnde, daarin eenigen tijd was blijven worstelen en toen gevangen genomen was. Dezelfde officier verhaalde verder, dat er verwarring was ontstaan en ieder een goed heen komen gezocht had.

Daar nu mijne betrekking tot de troepen thans moest ophouden, besloot ik mij naar Warschau te begeven, aldaar nadere bevelen in te wachten en de bagage in veiligheid te stellen. De intendant *de Cochelet*, auditeur bij den staatsraad, koos ook deze partij met de archieven.

Den derden dag, op Pultusk marcherende, werden wij echter door mijnen kameraad (den tweede aide-de-camp *Druëz*, thans kolonel en Belgisch commissaris te Bree) achterhaald. Deze verhaalde mij, dat de generaal, op den dag van den aanval, al vechtende het geluk gehad had om Bielsk te bereiken, en dat hij vernomen hebbende, dat de generaal *Knorring*, na onze magazijnen te hebben laten plunderen, terug was getrokken, weder naar zijn hoofd-kwartier was terug gekeerd. Na dit bericht, begaven wij ons langs den kortsten weg weder naar Bialystok.

In de maand September trok door Bialystok een nieuw gevormd Poolsch regiment garde-lanciers, onder bevel van den generaal *Konopka*. Dit regiment, op marsch naar Moscou, werd door onderscheidene dames vergezeld, onder welke ook de echtgenooten van de generaals *Dombrowski* en *Konopka* zich bevonden. Rustdag houdende, besloot men eene jagt-partij in het park, dat ruim van hoog wild voorzien was, te geven, en op deze wijze de aankomst dezer beminnelijke gasten te feestvieren. Lang echter konden de aangename herinneringen aan deze hartelijke ontvangst niet duren, daar dit regiment,

nemi sur ce point, il faudra bien prendre la route de Tykocin, mais avant de commencer cette retraite il faudra être bien certain que l'ennemi dirige une force supérieure sur Bialystok.

Communiquez cette lettre à M. l'intendant comme aux deux commandants et engagez-les à se tenir toujours prêts à marcher au premier moment où ce sera nécessaire.

Je vous salue,

Le général gouverneur
Ferrière.

P. S. En cas de retraite il faudra faire prévenir le capitaine *Troski* pour qu'il aille directement sur Tykocin, il faudra aussi avertir le poste de Valili: M. le commandant de la place enverra des ordres en mon nom, si le cas était trop pressant pour attendre mon retour.

den derden nacht na deszelfs vertrek, te Slonim kwartier houdende, en geen vijand vermoedende, overvallen en meeren-deels gevangen genomen werd.

Vijandelijke partijen in onze nabijheid stroopende, noodzaakten ons dikwerf om Bialystok kortstondig te verlaten. Nimmer toonden de inwoners zich rouwig over ons vertrek, daar zij veel van onze tegenwoordigheid te lijden hadden, voornamelijk door de zware requisitiën van paarden en slagvee, welke wij hen moesten opleggen, ten gevolge der vorderingen van den gouverneur van Wilna, den generaal grave *van Hogen-dorp*. De aanhoudende bezoeken van vijandelijke troepen in de omstreken van ons hoofd-kwartier, verminderden in het midden der maand November, als wanneer eenige regimenten Fransche troepen, tot de divisie van den generaal *Reynier* behoorende, in onze streken kantonnementen betrokken.

In het begin van December kregen wij eene aanmerkelijke vermeerdering van officieren, daar het hoofd-kwartier van den prins *Schwarzenberg* zich te Bialystok vestigde. Zijne Doorluchtigheid verkoos echter de vertrekken, welke hem in het paleis werden aangeboden, niet aan te nemen, maar betrok eenige kamers in een niet zeer aanzienlijk huis van den graaf *Solkonski*. Uit alles wat men van de gebeurtenissen aan de Berezina vernam, en 't welk door den graaf *Latour* aan mijnen generaal werd medegedeeld, was het duidelijk genoeg op te maken, dat er tusschen de Russen en Oostenrijkers geene wapenfeiten meer zouden plaats hebben. Wij hadden trouwens reeds bewijzen, dat de tegenover elkander staande officieren elkander vriendschappelijk zagen; terwijl zij jegens ons hoe langer hoe koeler werden. Als voorwendsel om geene gevechten aan te gaan, gaven de Oostenrijkers op, dat de strenge koude het behandelen van ijzeren wapenen te moeilijk maakte, en dat de Kozakken, die van dag tot dag talrijker werden, te veel voor hadden bij de behandeling hunner houten lansen.

Tegen den 20sten December verlieten ons de Oostenrijkers, om zich vervolgens te Warschau te vereenigen, in welke plaats hun hoofd-kwartier zich vestigde. De Oostenrijksche generaal *Bianchi* bevond zich mede aldaar.

Het korps van *Reynier* had eveneens onze omstreken verlaten, ons zonder troepen, uitgenomen een detachement Fransche gensdarmes, en aan ons eigen lot overlatende. De generaal *Brun* was in Grodno niet gelukkiger geweest, zoodat deze zich bij ons voegde, om gezamenlijk een goed heenkomen te zoeken.

Op den 23sten December ontruimden wij, bij eene allerhevigste koude, Bialystok. Door ons lang verblijf aldaar, waren wij met de landstreek en met de land-edellieden bekend geworden. Dit kwam ons zeer te stade, daar het ons in de gelegenheid stelde, om eenige min algemeen bekende binnen-w e-

gen te volgen, en zodoende Praga, op den 31sten December, gelukkig te bereiken.

De generaal *Barbou*, gouverneur van Warschau, benoemde dadelijk mijnen generaal tot kommandant der stad. Dit was eene vrij moeilijke betrekking, vooral in die oogenblikken, daar alles wat nog beenen gebruiken kon, naar die stad kwam afzakken. Ofschoon de plaats zeer uitgebreid is, gaf de groote menigte personen, welke zich aldaar kwamen nestelen, aanleiding tot vele zwarigheden, die de generaal moest schikken en uit den weg ruimen.

Middelerwijl werd onze positie van dag tot dag zorgelijker. De Russen kwamen met overmagt opzetten, en het Oostenrijksche hulpkorps trok huiswaarts. Ook het korps van *Reynier* stelde zich in beweging, zich op Kalisch rigtende, zoodat wij wel genoodzaakt werden om Warschau te verlaten. Den 4den Februarij zetteden wij ons in marsch, na het materiëel in de arsenalen zoo veel mogelijk onbruikbaar te hebben gemaakt. Den 8sten daaraanvolgende vonden wij te Petrikau nog een groot aantal schoone van alles goed voorziene troepen, benevens een groot artillerie-park. Wij bleven aldaar den 9den; dan den 10den trokken de Polen met de Oostenrijkers naar Gallicie, terwijl de Franschen en Saksers op Kalisch trokken. In die omstreken leverden zij tegen de Russen een gevecht, en trokken, met eenige veroverde stukken, bij Koben over den Oder.

Mijn generaal had gehoopt met zijn eskorte gensdarmes te Glogau den Oder over te gaan, doch dit mislukte, zoodat wij genoodzaakt waren op Breslau, ofschoon dit eene onzijdige plaats was, te trekken en aldaar onzen overtocht te bewerkstelligen. De tweede aide-de-camp werd vooruit gezonden, om den koning, die aldaar resideerde, te verzoeken onzen doortocht toe te staan. In dit verzoek werd bewilligd, edoch onder voorwaarde van het afleggen der wapenen. Het gedrag der burgerij van Breslau en die te Neumark, ten onzen opzichte gehouden, was alles behalve vriendschappelijk. Te Liegnitz werden wij echter door den graaf *van Mecklenburg* zeer hupsch ontvangen en gelooft. Wij beschouwden deze ontvangst als een gevolg der goede tucht, welke de generaal *Ferrière*, gedurende den opmarsch van het leger door deze streken, onder zijne troepen had onderhouden. Van Liegnitz begaven wij ons naar Leipzig, alwaar het leger eene nieuwe organisatie onderging en van waar wij naar de velden van Lützen keerden.

VAN DIEPENBRUGGE,

Kolonel, kommandant der vesting Nymegen.

I E T S

OVER HET

STREVEN NAAR ROEM.

De zucht om eenen naam te verwerven, die bij tijdgenoot en nageslacht in aandenken zal blijven, moet toegejuicht worden, wanneer dezelve gepaard gaat met de begeerte, om dat streven dienstbaar te maken aan de belangen van het vaderland en de gevestigde orde van zaken. De krijgsdienst biedt eenen breeden weg aan hem, die zulke voornemens koestert en wilskracht bezit om daartoe de handen aan het werk te slaan. En toch, hoe breed die weg ook voorkomt, hoe helder de baak des roems ook bij het doelpunt schittert, dwalen velen van het regte spoor, hetzij door eigen schuld, of door de hindernissen, welke zij, bij het betreden van dat pad, niet dachten te ontmoeten.

Reeds sedert eenen geruimen tijd waren wij voornemens dit onderwerp te behandelen, en daarmede eenige valsche begrippen en heerschende vooroordeelen te bestrijden. De overtuiging, dat de geest onzer eeuw het egoïsmus steeds hooger verheft, en voor hetzelfde tempels en altaren sticht, had ons menigwerf aangespoord om onze denkbeelden daaromtrent bijeen te voegen, en daarvan een geheel te vormen. De zucht naar roem en eer, door het egoïsmus voortgebracht, in tegenoverstelling van het streven naar eenen eervollen naam, die bij tijdgenoot en nakroost in dankbare herinnering blijft, was het gronddenkbeeld dat wij zouden hebben willen ontwikkelen. Daarbij zouden wij hebben willen aanwijzen, wat er door eigen schuld en wat door hindernissen, als slagboomen voor de doelbereiking, moest verstaan worden. Het geheel zouden wij hebben doen strekken tot opwekking van den waren krijgsgesest, en die onverwoestbare en onbaatzuchtige liefde voor den geboortegrond, zonder welke geen blijvende roem verkregen kan worden.

Het tafereel dat wij aan onze lezers hadden willen voorhouden, was reeds flauw gepenseeld in grondverw, doch wij waren het nog oneens over het koloriet dat wij daaraan zouden geven. Immers, het is zoo moeilijk om de ware tint te treffen, en daardoor voor te komen, dat de schilderij door een valsch licht worde beschaduw, en welligt verkeerd worde beoordeeld. Zulk een lot was menigwerf aan onze proefstukken beschoren, en de hand die daarbij het leerlings-penseel voerde, die zich met zoo veel geestdrift aan de kunst gewijd had, bevangt dikwerf eene beving als zij de kleuren maalt, voor een nieuw onderwerp dat zich aan den geest heeft voorgedaan. Het is alleen den meester gegeven, om met krachtige

hand het licht en bruin oorspronkelijk en naar eigen dunk te schakeren, en stout de critiek te gemoet te treden; de leerling moet zich meesttijds vergenoegen den meester na te bootsen.

Bij eene zoodanige aarzeling, kwam ons het Fransche tijdschrift *le Spectateur Militaire*, van November van dit jaar, in handen. Het daarin voorkomende artikel, getiteld: *Deux Gloires*, scheen ons bijzonder geschikt om als voorbeeld tot navolging te dienen, en daaruit het ons ontbrekende koloriet te ontleenen. Eene herhaalde lezing deed ons later besluiten, onze schets tot een ander einde te bezigen, en het meesterstukje van *J. Ambert* niet te schenden, maar oorspronkelijk over te geven. Onze lezers zullen voorzeker bij deze wisseling geen nadeel lijden, terwijl wij ons onthouden daarop verder eene commentatie te leveren. Hij die dit stuk met het oog eens opmerkzamen beschouwers zal hebben overzien, zal ook al het ware, al het schoone, dat wij er in meenden te bespeuren, opmerken; terwijl de slotzin de strekking van dat tafereel in het helderste daglicht stelt. Twee personen maken de stoffaadje uit, waarvan de een zich duidelijk doet kennen als *Augereau*, hertog van *Castiglione*.

J. C. V. R.

Tout ce que produit le corps meurt comme lui, tout ce que produit l'esprit est impérissable comme l'esprit même.

CHATEAUBRIAND.

Et celui-ci vivait tranquille; tandis que l'autre ne goûtait pas un instant de repos ni de joie intérieure.

DE LA MENNAIS.

Quelques années avant la révolution de 1789, deux jeunes militaires servaient dans les troupes de France; étrangers à tout ce qui les entourait, ils se repliaient sur eux-mêmes, et dans les heures de solitude songeaient à l'avenir.

Traduisant l'avenir en merveilleux langage, ils acceptaient la vie avec ses peines et ses travaux; mais au terme ils voulaient la gloire. Long-temps ils se livrèrent à de profondes méditations pour découvrir ce que c'est que la gloire; mais, s'ils ne peuvent analyser complètement leur pensée, ils en mesurent du moins la grandeur. Pour tous deux un point brillait à l'horizon et devait illuminer leur existence: ils marchèrent vers ce point par des chemins opposés, et la gloire devint l'unique amour de ces deux hommes.

L'un était officier au régiment Dauphin-Infanterie, l'autre sergent dans les Gardes-Françaises; le premier avait reçu l'éducation des gentilshommes, ses études spéciales dans l'art de la guerre lui avaient donné une place honorable; enfant du peuple, le second possédait à peine les simples éléments que puise le pauvre à l'école publique.

Naissance, habitude, position, tout se réunit pour jeter ces

jeunes hommes dans des routes opposées; leur carrière fut longue, ils se rencontrèrent quelque-fois sans jamais se comprendre; la gloire de l'un n'était pour l'autre qu'un éclair qui éblouit et passe.

L'officier admirait en silence les rides dont l'étude avait sillonné les figures de Turenne et de Vauban; le sergent ne voyait aux mâles visages de Duguesclin ou de Bayart que l'immortalité de la blessure.

Si la noble page de statuaire monumental qui est le fronton du Panthéon moderne eût existé à l'époque dont nous parlons, le sergent et l'officier se fussent arrêtés tout palpitants devant l'image de la Gloire; leurs yeux eussent contemplé ces couronnes suspendues sur les générations qui passent, et que la Gloire tient en faisceau. Mais pour le sergent tout le poëme se serait résumé dans le groupe des guerriers; le capitaine, au contraire, placé à l'ombre des illustrations scientifiques, eût vécu dans le silence des veilles pour qu'une des couronnes de la Gloire vint glisser sur sa tête.

L'officier était plus malheureux que le sergent; voué à la carrière des armes dès ses jeunes années, élève à l'École militaire, il entendit les vétérans de Louis XV raconter les grandes histoires de leur vie militaire; on parlait sans cesse des armées de trois à quatre cent mille hommes qu'entretenait la France pendant la lutte de la Succession; ce n'était dans les vastes cours de l'École que récits de guerres et de victoires. Il connut bientôt la génération qui venait de passer et qui appartenait déjà à la postérité. L'un de ses maîtres avait guidé sur les bords de la Seine les pas curieux de Pierre-le-Grand; un autre était l'ami du comte de Saxe; le duc de Broglie, le maréchal d'Estrées, Pascal Paoli, Condé, passaient alternativement devant les yeux du jeune élève; la nuit, il entendait le canon de Steinkerque et comptait les drapeaux de Lawfeld; il grandissait ainsi n'ayant que des leçons de guerre, toujours entouré d'armes et de trophées. Lorsqu'il allait dans sa famille goûter quelques mois de repos, son aïeul lui montrait une épée, la croix de Saint Louis et sa vieille cuirasse bosselée; son vieux père déployait sur le tapis de la bibliothèque des plans de siège, des cartes géographiques, et traçait du doigt la marche des armées. Dans cette famille, les générations militaires se succédaient, les petits-enfants bégayaient les devises des preux, les jeunes filles récitaient, à la veillée, les chants de chevalerie, et les hommes chassaient ou lisaient les Commentaires de Montluc.

Un antique château à tourelles et pont-levis était l'habitation de la famille. Lorsque l'élève de l'École militaire arrivait au manoir, c'était fête pour tous; les bons serviteurs s'empresaient autour du jeune maître, et les gens du village allumaient un feu de joie en signe de réjouissance; la vieille nourrice prenait place au banquet de la famille que présidait l'aïeul, la

figure riante, et fier déjà de l'enfant de son fils. Les premières impressions du jeune homme furent donc un mélange d'esprit chevaleresque, de hiérarchie sociale et de croyance de famille.

Son début dans l'armée ne modifia point ses idées; mais plus tard il vit le monde de près, l'étudia sous toutes ses faces, interrogea tour à tour l'histoire des temps passés, les faits des temps présents, et fut saisi d'un profond découragement.

Comme tous les officiers instruits, il vivait au centre de deux sociétés distinctes: la société civile et la société militaire; dans l'une et dans l'autre il découvrit des symptômes effrayants de malaise. Il avait dans sa jeunesse, au milieu de ses livres, de ses vieux parents et de ses maîtres, rêvé un monde vertueux, grand, plein d'instruction; une armée obéissante, noble de cœur et religieusement patriotique; un ministre, pour lui, était le génie de la paix; un général, le génie de la guerre. L'illusion ne fut pas de longue durée; on parlait du ministère de l'abbé de Bernis, aimable chansonnier, spirituel versificateur, on parlait de la guerre de 1757 et de madame de Pompadour, chef des armées de France. Tous les salons de Paris étaient grandement émus d'une importante question: il s'agissait de savoir si les dames de la cour qui avaient accepté un tabouret chez madame de Pompadour le refuseraient chez madame Dubarry. La duchesse de Grammont, soeur du duc de Choiseul, et madame de Beauvau, étaient pour le refus, l'opinion contraire avait aussi des soutiens très puissants. La maîtresse favorite composait le ministère, renvoyait Choiseul, et servait la politique intéressée du chancelier Maupeou, du duc d'Aiguillon et de l'abbé Terray.

Le jeune officier fut peut-être amené malgré lui à mépriser ce qu'il avait adoré dans son enfance; les prétendus hommes d'État lui apparaissant avec leur faiblesse et leur mauvaise foi, il prit la politique en pitié. La noblesse d'épée cédant le pas aux fermiers généraux et se ruant aux antichambres des parvenus, le fit douter de la loyauté des camps; la religion représentée par des cardinaux incrédules perdit son caractère consolateur; la justice aux mains de magistrats petits maîtres et coureurs de boudoirs fut pour lui le dernier symptôme de la dissolution du corps social.

A l'École Militaire, après avoir lu l'histoire de France, il suivait souvent en pensée la marche des peuples; il les voyait conquérir de siècle en siècle des droits, des libertés et des lumières; il assistait à l'agonie de la féodalité, comprenait le mouvement communal, l'impulsion des croisades, l'établissement des états et la lutte des juridictions diverses; il étudiait l'esprit des schismes, leurs causes et leurs effets; les grandes découvertes arrivaient peu à peu comme la lumière du matin. Puis venaient les réformes et les troubles, la ligue et la fronde,

l'imprimerie et les révolutions. Semblable au médecin qui, par la connaissance de l'anatomie et de la physiologie, prévoit la crise qui frappera le malade, le jeune officier prévoyait aussi une secousse violente, car il avait étudié l'homme et l'histoire, cette anatomie et cette physiologie sociales. Il faudra des mains bien habiles, disait-il souvent, pour empêcher le mal de gagner le cœur. Ses yeux se portaient alors vers les hommes qui avaient la garde de la chose publique. Que voyait-il? la corruption partout, l'intrigue partout, et partout l'ambition des richesses et des honneurs. A la cour, à la ville, chez les économistes et chez les gens d'église, chez les gentilshommes et chez les financiers, chez les bourgeois et chez les marchands, il ne trouvait que vanité, paresse, amour de soi, indifférence pour le bien.

Un jour il se rendit au théâtre; les comédiens français ordinaires du roi représentaient la *Folle Journée* ou le *Mariage de Figaro*, comédie en cinq actes, en prose, par M. de Beaumarchais. Les grands seigneurs applaudissaient à tout rompre, les dames de la cour riaient sous l'éventail écussonné, la bourgeoisie du parterre, la tête haute, battait des mains et se moquait du comte Almaviva, corrégidor d'Andalousie; tout trépignant de joie, le peuple regardait les seigneurs de la cour de France, et ceux-ci partageaient l'ivresse du parterre.

M. Lenoir, roulant dans ses doigts des lettres de cachet, assistait à la représentation; le sourire sur les lèvres, il saluait gracieusement le comédien d'Azincourt; celui-ci récitait en lorgnant du coin de l'oeil la loge des premiers de l'État: s'enfermer pour tailler des plumes, et paraître profond quand on n'est, comme on dit, que vide et creux; jouer bien ou mal un personnage, répandre des espions et pensionner des traîtres, amollir des cachets, intercepter des lettres, et tâcher d'anoblir la pauvreté des moyens par l'importance des objets: voilà toute la politique, ou je meurs!

J'aime mieux ma mie, ô gué, comme dit la chanson du bon roi.

Pauvre monsieur Lenoir, excellent lieutenant de police, qui croyait que la scène se passait au château d'Agua-Frescas, à trois lieues de Séville! pauvres grands seigneurs qui ne savaient pas qu'on les jouait! pauvres duchesses qui riaient de la Saint-Val et du gentil Chérubin! pauvres magistrats qui couvraient d'applaudissements les phrases de Bartholo et les jugements de Brid'oison! pauvre public enfin, qui, dans son ivresse, oubliait que Figaro est un soleil tournant qui brûle en salissant les manchettes de tout le monde.

Au théâtre, le jeune officier jeta les yeux autour de lui, et reconnut dans cette foule agitée la personnification de la *Folle Journée*; c'était l'esprit de Figaro, la noble allure du comte, la sensibilité de la comtesse, la gaieté de Suzanne et l'espé-

glerie du page; c'était aussi Brid'oison avec la bonne et franche assurance des bêtes qui n'ont plus leur timidité.

L'officier espérait peut-être sauver ses manchettes des brûlures, mais voilà que Figaro lui jette cette phrase: « Sommes-nous des soldats qui tuent et se font tuer pour des intérêts qu'ils ignorent? Je veux savoir, moi, pourquoi je me fâche. »

Le mercredi, 28 avril 1784, notre jeune officier rencontra M. de Beaumarchais dans le parc de Versailles; il essaya de discuter probité militaire avec l'auteur de la comédie nouvelle et de prouver le désintéressement des héros. Beaumarchais lui raconta l'anecdote suivante. Un jour Louis XIV voulait pousser son cheval dans le Rhin; le grand Condé l'arrêtant, lui cria: — Sire, avez-vous besoin du bâton de maréchal?

Heureusement, ajoutait Beaumarchais, on ne prouve nulle part que le grand homme ait dit cette grande sottise. C'eût été dire au roi devant toute son armée: Vous moquez-vous donc, sire, de vous exposer dans un fleuve? Pour courir de pareils dangers, il faut avoir besoin d'avancement ou de fortune.

L'officier n'en resta pas moins convaincu que chacun ici-bas se moque de tout le monde. Dans cette société couverte d'or et de soie il rencontra plus d'un Catilina et plus d'un Cicéron qui se servaient en guise d'éventail des pamphlets de Raynal ou de Diderot, et qui, pour se distraire, rimaient des madrigaux et des épîtres à Chloris. Un colonel, qui brodait dans un salon, lui demanda ce que c'était que d'Assas et Clostercamp; un jeune abbé, parodiant le mot de Voltaire, riait du *beau tapage dont il aurait le plaisir d'être témoin*; puis, narguant l'austérité du capitaine, le jeune abbé voulait savoir si la noblesse d'épée était préparée à l'heure des grands dévouements, des mâles vertus et des morts héroïques. On ne parla plus, bientôt, que des systèmes divers qui se succédaient avec une effrayante rapidité. Dans ces systèmes, attaqués et défendus violemment, l'officier vit de nouveaux symptômes de maladie; il devina que les hommes allaient prendre la place des choses; dans un avenir prochain il découvrit les Maurepas, les Turgot, les Necker, les Calonne, les Brienne; il pressentait les parlements, les états-généraux, les financiers, les notables, les avocats, et dans le lointain il entendit la voix puissante du club et vit briller la pique de l'émeute.

Cette connaissance douloureuse de la société civile obligea l'officier à chercher un refuge dans la société militaire; mais les désillusionnements augmentèrent, s'il est possible. L'armée française n'avait rien de national. Sous les drapeaux on parlait sans cesse de Frédéric, et peu comprenaient le grand homme. Les leçons que l'Europe avait reçues du roi de Prusse étaient de deux sortes, a fait observer un historien militaire: les unes, toutes rationnelles, toutes philosophiques, ne furent comprises que d'un petit nombre d'esprits supérieurs qui n'a-

vaient ni l'influence ni le crédit nécessaires pour les propager et les mettre en pratique; les autres, toutes matérielles, toutes dirigées vers l'extension et le perfectionnement des moyens physiques, fixèrent davantage l'attention des gouvernements et des gens de guerre.

Le jeune officier ne tarda pas à s'apercevoir que les admirateurs du héros connaissaient à peine les éléments de sa constitution militaire. Les vastes pensées du législateur, les expériences de la guerre de Silésie, la révolution tactique, les progrès de l'art, tout disparaissait devant les minuties de l'exercice et les commérages de la caserne. Si Frédéric terminait glorieusement la guerre de Sept-Ans, les officiers français en trouvaient le secret dans la coupe des habits; s'il recouvrait des provinces, les nouvelles coiffures y étaient pour beaucoup; s'il prenait la Prusse polonaise, les boutons luisants préparaient la conquête; enfin, les parades de Potsdam amenaient 80 millions dans le trésor, et disciplinaient les peuples.

C'est ainsi que raisonnait une génération guerrière qui avait hérité cependant des expériences de Louis XIV et de Frédéric II. Mais que pouvait attendre la France des chefs de son armée? Fatigués pour la plupart, ils goûtaient un repos rudement acheté. Voyant venir le terme de la carrière, ils se tenaient à l'écart, et ne protestaient même pas contre l'envahissement de l'aristocratie financière qui s'élevait en foulant aux pieds tous les services et toutes les capacités. Aux sommités de l'armée française, il se trouvait des hommes étrangers aux progrès de la science. Quelques uns vivaient loin des soldats, cherchant des faveurs aux antichambres des ministres; d'autres, voyant chaque jour leur zèle méconnu, se résignaient et formaient des vœux stériles. Des conseils supérieurs de la guerre discutaient sur des frivolités, lorsque l'existence de l'armée était mise en question!

Le mal allait toujours croissant; bientôt il ne se trouva plus un général assez courageux pour accepter le ministère de la guerre; chacun s'effrayait des adversaires qu'aurait à vaincre le ministre qui voudrait porter remède au mal. Enfin, M. Dubois, aumônier du cardinal de Rohan, fit des propositions au comte de Saint-Germain, qui fut nommé secrétaire-d'état au département de la guerre.

M. de Saint-Germain se mit à l'oeuvre, d'un coup d'oeil il embrassa toutes les difficultés et les attaqua de front. L'armée vivait d'abus comme la société qu'elle défendait. Le nouveau ministre s'aperçut que les sommes que le roi attribuait au département de la guerre n'arrivaient point au soldat et s'égarèrent dans les régions supérieures; voulant connaître l'emploi de cet argent, il se fit d'implacables ennemis. Il tenta la réduction des gardes-du-corps, les dames de la cour jetèrent les hauts cris. Il essaya de supprimer les grandes charges de la cavalerie

et le remboursement de leurs finances, la noblesse d'épée porta plainte à Sa Majesté, et déclara que le comte de Saint-Germain n'était qu'un malappris. Ce fut pis encore lorsque le ministre annonça qu'il y aurait des épargnes, des administrations sévères pour les vivres et les hôpitaux, pour l'artillerie et le génie. Un jour M. de Saint-Germain forma le projet de donner les emplois de l'armée aux hommes de talent, de placer chacun suivant son mérite, sans tenir compte des parchemins, des richesses ou des protections.... Le ministère fut confié à l'instant même au prince de Montbarrey.

L'on répéta partout que le comte de Saint-Germain bâtonnait les soldats; les grands de l'armée et les seigneurs de la cour chargèrent de leur vengeance la soldatesque aveugle. La soldatesque crut naïvement à l'intérêt de MM. de l'OEil-de-Boeuf, et voua le nom de Saint-Germain au mépris des armées futures.

Voyant l'intrigue, la mauvaise foi, l'égoïsme se glisser de la société civile dans la société militaire; voyant l'avenir des hommes de coeur aux mains de l'impuissance, l'officier se courba sous une méditation muette, puis il jeta sur son épée un long regard où se peignait la douleur.

Une nuit entière, le capitaine resta immobile, la tête dans ses mains, cherchant une illusion pour y rattacher sa vie. Il se reporta aux temps de son enfance, donna une larme au souvenir du foyer domestique, et se souvint des récits que lui faisait son aïeul. Cette gloire, qu'il promettait à la vertu guerrière n'était donc qu'un feu follet qui égare le voyageur et le détourne sans profit du chemin battu par la foule? Le soldat pleura comme avait pleuré le poète; il saisit aussi le portrait de son vieux père, et dit: Le voilà, mon père! vous voilà, bon vieux marin! franc capitaine de hautbord: vous dormiez la nuit, vous, et le jour vous vous battiez! vous n'étiez pas un paria intelligent comme l'est devenu votre pauvre enfant.....

Alors le blasphème s'échappant de ses lèvres, il maudit la carrière des armes. Ses compagnons d'études passèrent tous devant lui; il se rappela leurs noms, leurs figures, leurs goûts, leur esprit et la capacité qu'ils montraient au jeune âge. Chacun d'eux s'était lancé dans le chemin de la fortune lorsqu'il franchissait la porte de l'École militaire pour marcher dans le sentier de l'honneur. Encore loin du milieu de la carrière, il contemplait les routes diverses et se voyait dépassé par tous. Qu'avaient fait cependant pour mériter les honneurs et les richesses, ces commis devenus fermiers-généraux, ces procureurs transformés en magistrats suprêmes, ces employés de la gabelle couverts de l'habit d'intendant de province? avaient-ils, pour la France, sacrifié plus que lui, pauvre capitaine d'infanterie? Non, lui criait sa conscience.

Les dégoûts et les froissements qu'il éprouvait se dressèrent devant lui comme des fantômes; ce qu'il respectait jusqu'alors

le fit sourire amèrement; il voulut étouffer les deux sentiments les plus saints, la foi et l'espérance. Cette nuit fut affreuse et longue, une sorte de délire s'empara de tout son être; il alla successivement des noires indignations aux révoltes les plus outrées; dans sa tête brûlante mille projets passèrent tour à tour; il caressa les uns, repoussa les autres avec horreur, et lorsque le froid du matin se fit sentir, son regard fixe était attaché depuis long-temps sur le pistolet suspendu au chevet de son lit. Un rayon de lumière vint illuminer le portrait de son père... ce fut le terme de la lutte. Il pressa ses mains sur sa poitrine pour étouffer le battement des artères, et se levant de toute sa hauteur, il croisa les bras, d'un long regard embrassa les cieux, et puis il courba son front vers la terre: l'infortuné se condamnait à une immense résignation.

Peut-être à cette heure suprême il dit un éternel adieu aux rêves de sa jeunesse, à la gloire des combats, au nom guerrier de son père, aux saintes amours de sa vie poétique. Ses douleurs furent affreuses; il saisit son épée, lui donna un baiser convulsif et s'arma d'une plume.

Se trompant lui-même, chercha-t-il une autre gloire? ou bien dans le recueillement de l'étude espéra-t-il éteindre la soif ardente qui le dévorait? Jamais on ne le sut. Mais depuis la lutte fatale des illusions contre la réalité, on le vit écrire et toujours écrire. La nuit, quand tout dormait, on apercevait sur la muraille blanche d'une maison la clarté mate projetée par un foyer de lumière. Au centre du cadre lumineux, une ombre était courbée, immobile comme la mort; le passant disait d'un ton de pitié: C'est le pauvre officier qui travaille.

Le jour, il vivait peu avec les hommes; ce n'était qu'à regret qu'il quittait les Grecs ou les Romains, les Francs ou les Gaulois. Il était le contemporain de tous les peuples, partageait leur croyance et leurs préjugés. Dans les guerres dont le récit le frappait, il prenait parti pour une armée, combattait avec elle, et suivait avec joie le char du triomphateur. Il montait à la tribune aux harangues et répondait aux sénateurs; il s'arrêtait à l'école du philosophe pour écouter ses leçons. Quelquefois il était stoïcien; mais souvent aussi la doctrine d'Épiqueure lui souriait.

Long-temps il étudia de la sorte et prit part aux travaux des encyclopédistes; cependant comme le mouvement intellectuel était une sorte de dérogation quand on avait l'honneur de porter l'épée, l'officier couvrit d'un voile mystérieux le sanctuaire de ses études. Redoutant d'exciter la jalousie ou de froisser les amours-propres, il causait volontier des choses les plus banales et paraissait ignorer ce que chacun savait.

Sans doute il pressentait qu'un jour les sciences dont il faisait si péniblement la conquête seraient utiles à sa gloire.

Au milieu des déserts de sable, l'Égyptien découvre quelque-

fois des bouquets de palmiers. L'oasis fait oublier au voyageur toutes ses fatigues. Le capitaine le savait, et chaque fois que le sable du désert l'aveuglait, il songeait à l'oasis et reprenait courage.

Le sergent des Gardes-Françaises cherchait la gloire aussi : né dans une mansarde du faubourg Saint-Antoine, il avait pour mère une pauvre fruitière. Pendant la semaine, Pierre, honnête enfant de la grande ville, parcourait les boulevards en compagnie de joyeux camarades, ils cherchaient aventures. Un jour, c'était la guerre avec les écoliers du collège Mazarin, le lendemain on allait au parlement pour voir MM. les juges; quelquefois on lançait des quolibets aux gens de la maréchausee, et souvent on rentrait au logis une tête et les chausses en lambeaux; chaque année un bon prêtre essayait de parler grammair, calcul et catéchisme; on écoutait peu les leçons, encore moins les conseils. L'enfant de Paris, né malin, apprend tout en courant et sans livres; le théâtre lui enseigne le beau langage et les bonnes façons; les peintures étalées au boutiques et l'orgue de barbarie lui dévoilent les mystères de l'art; Pétranger lui apprend les voyages, le commissaire la politique, et l'invalidé la stratégie. L'invalidé est la providence de l'enfant de Paris; le vieux soldat répond naïvement aux questions curieuses du gamin du faubourg, et l'enfant du faubourg aime les exploits du vétéran. Le fils de la fruitière allait souvent sur l'Esplanade entendre les récits des vieux compagnons du duc de Boufflers; il savait à peine lire, lorsque déjà il possédait à fond l'histoire des campagnes du maréchal de Berwick, racontait la mort de M. de Villars, et mettait une grande dignité en répétant les dernières paroles du vainqueur de l'Italie. Pierre aimait beaucoup le maréchal de Belle-Isle; la retraite de Prague à Egra lui paraissait miraculeuse; il en demandait l'histoire aux vieux dragons qui avaient traversé quarante lieues de montagnes de glace. Quand on avait raconté pour la millième fois le combat d'Ettingen, les prises de Courtray et de Menin, la bataille de Coni et le siège de Fribourg, Pierre voulait Fontenoy. Fontenoy était l'Austerlitz de ce temps-là; on se servait pour mieux entendre, et, les yeux fixés à terre, les enfants du faubourg suivaient la ligne que traçait la canne de l'invalidé; on exigeait de longs détails sur le costume du duc de Cumberland, sur l'attitude de Louis XV, sur le cheval de Richelieu, et tous, invalides et enfants, admiraient l'audace du monarque et la discipline de l'armée, sans soupçonner qu'entre Poitiers, Crécy et Fontenoy, il n'y avait eu que l'inspiration d'un heureux courtisan.

N'importe, on se redressait fièrement aux légendes merveilleuses des soldats d'autrefois. « Vous n'en verrez jamais de pareilles, disait un invalidé. — Malheureusement non, ajoutait Pierre en soupirant, nous sommes venus trop tard. »

Cependant Pierre grandissait; chaque jour il songeait à deux hommes dont un invalide lui avait conté le bonheur. Abraham Fabert, soldat et petit-fils d'un libraire de Metz, était devenu marquis, maréchal de France, conseiller d'État et chevalier des ordres du roi. François Chevert, recruté au régiment d'infanterie de Carné, avait aussi conquis tous ses grades. Pierre rencontrait dans les rues de Paris le carrosse de M. de Chevert, lieutenant-général des armées du roi, commandeur de l'ordre de Saint-Louis, chevalier de l'Aigle blanc de Pologne; il contemplait la tête majestueuse du vieillard, et croyait entendre une voix intérieure lui crier que lui aussi, lui Pierre, enfant du faubourg Saint-Antoine, aurait des titres et des carrosses. Il montait lentement les escaliers tortueux de la mansarde où végétait sa mère, regardait avec dégoût les fruits étalés sous ses yeux, et d'un bond prenait sa course et se perdait dans Paris, écoutant le bruit lointain du tambour et suivant des yeux les équipages brillants qui se croisaient en tous sens.

Dans les premiers mois de l'année 1771, un jour qu'il marchait au hasard, Pierre s'arrêta devant un monument funèbre et lut cette épitaphe :

Sans aïeux, sans fortune, sans appui,

Orphelin dès l'enfance

Il entra au service à l'âge de onze ans;

Il s'éleva malgré l'envie à force de mérite,
Et chaque grade fut le prix d'une action d'éclat.

Le seul titre de maréchal de France

A manqué, non pas à sa gloire,

Mais à l'exemple de ceux qui le prendront pour modèle.

C'était Diderot le plébéien qui saluait Chevert le plébéien.

Pierre, pauvre enfant du peuple, vint relire cette phrase : sans aïeux, sans fortune, sans appui...., il entra au service.... s'éleva.... le seul titre de maréchal de France a manqué, non pas à sa gloire....

La gloire! la gloire! ce mot poursuivait Pierre, et bientôt l'ambition s'empara de toutes ses facultés. Le sommeil l'abandonna, ses courses aventureuses cessèrent, il devint pensif, et sa vie s'écoula à l'ombre du monument de Chevert.

Dans l'église Saint-Eustache, où reposaient les restes du héros que Pierre s'était donné pour modèle, le jeune faubourien forma mille projets plus extravagants les uns que les autres; une idée fixe le dominait; toutes ses facultés furent bientôt absorbées par cette unique pensée : *faire fortune*. Au milieu des images superbes que Pierre caressait, l'observateur eût pu découvrir quelque chose d'incomplet. La gloire ne lui apparaissait point dépouillée des ornements humains; il la comprenait moins avec l'âme qu'avec le corps. Ainsi, pour le prolétaire, Chevert n'était pas seulement le conquérant de l'électorat de Hanovre, général sans peur et sans reproche; Chevert était

encore le grand seigneur ayant laquais et châteaux, marchant de pair avec le marquis de Castries ou le maréchal de Contades, et recevant du prince de Saxe une boîte d'or enrichie de diamants.

Tandis que le capitaine de Dauphin-Infanterie travaillait jour et nuit, élevant cet immense piédestal où sa gloire à lui se dressait pure comme la lumière, le fils du faubourg comptait les paillettes d'or qu'il voyait briller au manteau ducal.

Ces jeunes hommes obéissaient à leur destinée irrévocablement tracée, non par la naissance, mais par l'éducation. Ce n'était point dans le berceau blasonné où le rejeton d'une race illustre ouvrit les yeux, que l'enfant puisa les immuables principes de la morale; une invisible main ne lui indiqua point la seule route que l'homme doit suivre ici-bas; mais lorsque l'intelligence s'éveilla, que le cœur eut des battements, que les luttes morales commencèrent, la vertu prit toutes les formes et le protégea contre le souffle empoisonné du monde; sa voix d'enfant murmurait des prières pour les malheureux; il apprenait la valeur de l'or en distribuant des aumônes; Plutarque lui enseignait la vie publique, et l'exemple de son aïeul lui montrait les douceurs de la vie privée. Peut-être se glissait-il quelques préjugés dans cette éducation chevaleresque; mais ils furent enfantés par de naïves croyances, et pas une fois ils ne firent monter le rouge au visage. Je ne sais si, pour compléter l'éducation du foyer domestique, le jeune homme n'éprouva pas de revers de fortune, si des orages ne vinrent point le mûrir, lorsqu'il puisait aux écoles l'instruction que donnent les livres; mais toujours est-il, qu'au temps où les illusions furent détruites, il se trouva fort de sa vertu et s'appuya sur sa conscience.

Pierre, dont les parents ignoraient cette délicatesse de sentiments, cette rêverie première qu'étouffent les occupations de la vie matérielle, Pierre ne connut pas la poésie de l'enfance; l'ingénieuse tendresse d'une mère ne vint point essuyer ses larmes, les caresses paternelles ne bercèrent point son sommeil; jamais on ne le vit contemplatif et solitaire suivre des yeux les nuages qui passent au ciel; le respect des lois fut toute la morale que lui apprit une mère ignorante. Au cœur de Pierre il manqua donc ces cordes vibrantes qui perdent toute harmonie quand la main paternelle ne les fait pas résonner dans l'enfance.

Chacun de nous n'a-t-il point rencontré dans les rangs de la société des hommes honorés, et méritant de l'être par une vie sans reproche, qui cependant ne pouvaient atteindre à une certaine élévation de sentiments? Ces hommes dirigent l'opinion et souvent même font les mœurs, car leur nombre est grand; il en est parmi eux qui sont prodigieusement instruits, d'autres aimables et spirituels, presque tous utiles ou indispensables;

ils professent une bienveillance universelle et remplissent avec exactitude les devoirs qu'impose un État. Mais à ces hommes il manque une religion politique et sociale, ils sont sans croyances, et leur dévouement se calcule et se pèse. Ne serait-ce pas trop hasarder en disant que la sécheresse du cœur est une conséquence de la fausse direction imprimée à l'enfance? Pour comprendre parfaitement certains mouvements de l'âme, il faut, dès ses jeunes années, avoir reposé sa tête sur la poitrine d'un ami; cet ami, la nature le place près du berceau de l'homme; mais si, par fatalité, l'enfant n'a point pour le couvrir l'aïe protectrice de la famille, le contact de la foule, qui dessèche et flétrit, enlèvera le duvet de son front. Cette voix mystérieuse et pleine d'harmonie qui murmure avec le vent d'automne, qui sort des ruines et des grands bois, qui bourdonne autour du peuple assemblé, qu'on entend la nuit au chevet de son lit; cette voix, dont les plaintes sont plus puissantes que le cri de la conscience, ne trouve point d'écho dans le cœur du pauvre enfant abandonné de sa mère.

Que d'heureuses combinaisons aient quelquefois démenti nos principes, nous ne le nions pas, mais il n'en reste pas moins démontré pour nous que c'est du foyer domestique que jaillissent toutes les vertus.

Le capitaine et le sergent ont tous deux appartenu à la génération qui vient de passer après avoir ébloui le monde; les hommes de cette génération ont été acteurs aux grandes scènes de la république, de l'empire et de la restauration. Eh bien! je le demande aux héritiers de ces mêmes hommes, la tête et les bras n'ont-ils pas été plus forts que le cœur et l'âme? et Chateaubriand n'a-t-il pas eu raison de dire: On peut arriver à la liberté par deux chemins, par les mœurs et par les lumières? Mais quand les mœurs et les lumières manquent à la fois, quand on ne peut être un républicain à la manière de Sparte, ni un républicain à la manière des États-Unis, on peut encore conquérir la liberté, on ne peut la garder.

Il n'est pas de mot dans la langue française qui traduise parfaitement ce je ne sais quoi dont je trouve l'origine aux causeries paternelles et dans les méditations de l'étude. *Honneur* est trop faible, je dirai même trop banal. *Moralité* ne descend pas assez dans les entrailles de l'homme.

Pour expliquer la vie du capitaine et celle du sergent, l'un pensif et studieux, l'autre entreprenant et avide de succès, il est nécessaire d'interroger l'époque qui précéda leur apparition sur la scène du monde.

Tous deux cherchaient la gloire. Le premier, dévoré de l'ardeur de savoir, ne laissa jamais un effet sans en rechercher la cause, un phénomène sans explication, une assertion sans preuves, une erreur sans la combattre, un mal sans étudier le remède, un bien possible sans tâcher d'y atteindre. Le second

se mit à la poursuite de la fortune et du bien-être avec un acharnement plus qu'humain. Cent fois il joua sa vie; tour à tour brillant, audacieux, sublime, faible, timide, ingrat ou dévoué, il eut les vices et les vertus du moment. Son existence est un problème dont on peut trouver la solution dans ce mot qui n'est ni l'honneur ni la moralité, dans ce mot qui n'existe pas, et que la famille et l'étude font pressentir.

A toutes les époques et dans tous les lieux, l'homme d'intelligence peut exercer son activité; mais ceux qui, avides d'émotions physiques, n'ont pas été doués par la nature du courage muet de l'âme, cherchent des chances de fortune dans le hasard des secousses sociales et dans le jeu des événements; les armées sont pour les hommes d'action une immense ressource, la guerre est la mine qu'ils exploitent. L'histoire des armées au XVIIIe siècle offre à l'observateur des figures largement taillées qui passent et repassent dans les camps divers, donnant aux peuples et aux rois l'appui du sabre ou la science du général. Les souvenirs de la Ligue et de la Fronde étaient récents encore. La noblesse se rappelait les Turenne et les Condé. D'illustres exemples portaient leurs fruits. Le comte de Bonneval abandonnait le service de France pour commander les armées impériales, et quittait l'aigle pour le turban. Maurice de Saxe offrait aux Français ses *Réveries* et son épée. Le prince de Ligne, patricien philosophe et soldat grand seigneur, voulait, sous un nom supposé, prendre sa première leçon de guerre des élèves de Catinat. Lloyd, enfant de l'Angleterre, devenait compagnon de Lascy, se séparait du maître après la victoire, et plantait sa tente au camp de Ferdinand de Brunswick, qu'il fuyait à son tour pour guider les bataillons de la Russie.

A l'imitation des grands, le peuple allait d'armées en armées, comme de nos jours les voyageurs vont de ville en ville. La garde des nations était aux mains de ces familles nomades. A se créer une patrie, chacun trouvait son compte. L'éloignement des lieux ressemble à l'éloignement des temps, a-t-on dit; il brise les préjugés, les intérêts, les préventions et les habitudes: les étrangers sont comme la postérité. Les compatriotes, au contraire, placés dans une situation opposée, répètent ce que les Juifs disaient autrefois. « Comment serait-il prophète? nous l'avons vu naître, nous connaissons sa mère et ses frères. »

Pierre, enfant du faubourg Saint-Antoine, comprit de bonne heure que la gloire et la fortune le fuiraient dans ce Paris où chacun avait sa place marquée, où les poursuivants d'honneurs et d'argent tourbillonnaient comme les diptères au soleil. Il s'expatria.

Ce fut sous le beau ciel de l'Italie qu'il porta ses pas; bientôt il vit que la gloire ne visitait pas plus souvent les casernes

du carabinier napolitain que celles du grenadier de France. Alors, se trouvant mieux de la société des lazaroni que de la famille du faubourg de Paris, il quitta le service et s'établit maître en fait d'armes. Le masque grillé sur la figure, la poitrine défendue par le bastron de buffle et la main armée d'un agile fleuret, Pierre marchait à la gloire et à la fortune. Mais le fantôme qu'il avait caressé au pied du monument de Chevert, qu'il avait poursuivi sous le drapeau de Naples, le fuyait toujours dans l'enceinte de son académie.

Tandis que Pierre prenait des tierces et des quarts, paraît et ripostait, le capitaine veillait toujours, et trouvait au milieu de ses livres l'oubli des misères présentes et l'espoir d'un meilleur avenir.

La révolution française les surprit tous deux, le capitaine posant sa lampe sur Xénophon, et Pierre comptant avec humeur ses trente-trois ans bien accomplis.

La société se mit en marche, et bientôt nos deux jeunes hommes devancèrent la foule.

Pierre, ex-sergent dans les Gardes-Françaises, fut adjudant-général le 27 septembre 1795, général de division le 25 décembre de la même année, et revit l'Italie en 1796. Le carabinier napolitain grandissait; il guidait, le drapeau tricolore à la main, les volontaires de la république française; le 5 août, Pierre tint tête aux 25,000 hommes des vieilles bandes de Wurmsers, et vit briller l'éclair qu'avait pressenti sa jeunesse; le prolétaire fut sublime au pont d'Arcole, et sa gloire d'un jour effaça celle de Chevert, son modèle. Que dirais-je encore? il fut général en chef, député au Corps-Législatif, secrétaire du conseil des Cinq-Cents; il commanda tour à tour les armées françaises, hollandaises et gallo-bataves, il signa des traités de paix, gagna des batailles, devint riche, puissant, grand-cordon, pair de France, grand dignitaire de l'ordre de la couronne de Fer, grand-croix de l'ordre de Charles III, chevalier de Saint-Louis, etc., etc.... Enfin, il devint duc et maréchal de France!

Les institutions militaires avaient été l'objet principal des études et de l'examen du capitaine de Dauphin-Infanterie; il avait beaucoup pensé, beaucoup écrit, et composé presque seul les articles spéciaux de l'Encyclopédie méthodique. A l'époque où la France dut lutter contre l'Europe entière, les administrateurs furent plus rares que les soldats, et le gouvernement de la république éprouva moins de difficultés à décréter la victoire qu'à rédiger de sages lois. Il fallut à la France de puissants caractères pour concilier l'ordre et la liberté, le mouvement et la stabilité, la force de la nation et l'action du pouvoir; il fallut des esprits exercés à l'étude, d'infatigables travailleurs et des âmes robustes; il fallut enfin des hommes à grandes traditions. Le capitaine fut un des premiers; il devint général,

ministre de la guerre, et laissa dans nos institutions militaires la forte empreinte de son intelligence.

La discrétion que commande une carrière qui n'est pas encore terminée nous oblige à parler peu des actes d'un administrateur dont Napoléon appréciait les talents.

Ces deux hommes, que nous avons vus dans les postes modestes de la milice, parvinrent au faite de la puissance: l'un fut éblouissant et terrible comme l'orage; l'autre, semblable au soleil, répandit des torrents de lumière; le premier, dans sa course aveugle et rapide, renversa tout sur son passage; le second, des débris de la tempête, éleva l'édifice de l'administration militaire, et cependant la gloire du maréchal d'empire éclipsa l'existence utile du général.

Un demi-siècle ne s'est pas écoulé, l'histoire n'a point encore prononcé ses jugemens, et déjà l'irrévocable arrêt d'une génération qui commence, la postérité a flétri ce qu'avait exalté la génération précédente, et rendu justice à celui qui avait accepté la gloire de l'étude, lorsque la gloire des armes était seule en honneur.

Si le maréchal n'est pour nous qu'un heureux sergent napolitain, si le capitaine est un grand administrateur, c'est que nous interrogeons la vie intime de ces deux hommes.

Une prodigieuse fortune, une bravoure éclatante, n'ont pu effacer les taches qu'ont imprimées au maréchal A..., duc de C..., sa conduite politique et les lâchetés de son coeur. Le nom du comte L... de C... est moins brillant, mais il est pur.

L'empereur visitant un jour l'École militaire avec le comte L..., dit aux élèves: « Travaillez, enfants, car une heure perdue est une chance de malheur pour l'avenir. »

Long-temps après, sur le rocher de Sainte-Hélène, Napoléon disait: Le maréchal A... était sans instruction, il avait peu d'étendue dans l'esprit, peu d'éducation; il était incapable de se conduire....

Toute la vie du capitaine et du sergent s'expliquent par les deux mots: éducation, travail.

Dans les armées, comme dans les sociétés civiles, l'étude est la vertu.

JOACHIM AMBERT.

I E T S

OVER HET

GEBRUIK MAKEN DER WAPENEN

DOOR DE MILITAIRE MAGT.

Men heeft wel eens beweerd, dat het gemis van vaste bepalingen en voorschriften, omtrent het te houden gedrag onzer

militaire magt, in het geval derzelve bijstand door de burgerlijke autoriteiten wordt ingeroepen, de oorzaken zijn geweest van wijfelingen, die, hetzij noodlottige gevolgen hebben gehad, of later door de regering zelve zijn afgekeurd. Wij vermeenen zelfs, dat nog onlangs een dergelijk geval, hoewel in het klein, in een onzer steden heeft plaats gehad. Wij willen echter de al of niet gegrondheid dezer bewering niet behandelen, dewijl wij daaromtrent geene juiste bescheiden hebben; zeker is het echter, dat vele met ons in hetzelfde geval verkeeren, en bij eene dergelijke requisitie, niet zouden weten wat hun eigenlijk te doen stond, en in hoe verre men van de wapenen zoude mogen gebruik maken.

Gelukkigerwijze zijn bij ons te lande de bovenbedoelde gevallen hoogst zeldzaam, en met weinig grond te voorzien; zij behooren echter tot de mogelijkheden, en daarom ware het te wenschen, dat een duidelijk voorschrift, slechts voor *eenledige* uitlegging vatbaar, algemeen bekend ware. Voorzorgen te nemen is altijd aan te bevelen; voor de toekomst te zorgen eene noodzakelijkheid, die niet behoeft betoogd te worden, en het is daarom dat wij dit onderwerp aanvoeren.

In Pruissen, het land 't welk men, ten opzichte van alles wat kriegsregeling betreft, als een navolgingswaardig voorbeeld mag noemen, heeft men in den laatsten tijd insgelijks behoefte gevoeld, aan dergelijke vaste bepalingen en voorschriften; zulks heeft aanleiding gegeven tot de volgende wet over het gebruik maken der wapenen door de militaire magt; te vinden in het 8ste stuk der *Verzameling van wetten* voor het koninkrijk Pruissen.

Wy FREDERIK WILHELM, door Gods genade Koning van Pruissen, enz., enz., enz.

Ons bewogen vindende, ter voorkoming van misverstand en mogelijke ongelukken, ten opzichte der overweging, in welke gevallen en in hoe verre de militaire magt, ter instandhouding der openbare orde, zoude bevoegd en verplicht zijn van derzelve wapenen gebruik te maken, de ten dien opzichte bestaande voorschriften te vernieuwen en vollediger te maken. Dien ten gevolge bevelen wij hierbij, op voordragt van ons ministerie van staat, onder goedkeuring van onzen staatsraad:

§ 1. Dat de in onze dienst en tot de instandhouding der openbare orde, rust en zekerheid optredende militair, geregtigd is, op wachten en posten, bij patrouillen, transporten en alle andere kommando's, ook indien deze bij opvordering of als bijstand van eenen burgerlijken beambte gegeven worden, van zijne wapenen gebruik te maken, in de gevallen bij de volgende §§ 2—6 omschreven en aangeduid.

§ 2. Wordt de gekommandeerde militair (of militairen) bij eene der boven aangeduide dienst-verrigtingen aangevallen, of

met eenen aanval gevaarlijk bedreigd, of vindt hij, door dadelijkheid of gevaarlijke bedreigingen, wederstand, zoo zal hij gebruik maken van zijne wapenen, om den aanval af te weren en den wederstand te overweldigen.

§ 5. Wanneer bij zoodanige dienst-verrigtingen, de militaire magt de tegenstrevers of aanvallers hebben opgeëischt tot het nederleggen der wapenen, of de tot aanval geschikte of andere gevaarlijke werktuigen, en wordt aan deze opeischung of opvordering niet dadelijk voldaan, of indien de reeds neder gelegde wapenen of werktuigen weder worden opgenomen, dan maakt de militaire magt gebruik van hare wapenen, om hen tot de haar verschuldigde gehoorzaamheid te dwingen.

§ 4. Wanneer, in het geval van arrestatiën, de reeds gearresteerde ontvlugt of daartoe eene poging aanwendt, dan bedient zich de militaire magt van hare wapenen om de vlugt te verijdelen.

§ 5. Hiertoe is zij in alle gevallen bevoegd, wanneer gevangenen, het zij die door haar getransporteerd, het zij die aan hare bewaking zijn toevertrouwd, pogingen doen om van het transport of uit de gevangenis te ontvlugten.

§ 6. Elke schildwacht (de eere-posten mede gerekend) kan zich, tot bescherming der aan haar ter bewaking toevertrouwde personen, van hare wapenen bedienen.

§ 7. De militaire magt zal van hare wapens een zoodanig gebruik maken, als ter bereiking van de in de §§ 2—6 aangeduide doeleinden noodzakelijk zal geacht worden. Het aanwenden van het schiet-geweer zal dan eerst plaats hebben, hetzij dat daartoe een bijzonder bevel gegeven is, hetzij dat de andere wapens ontoereikende bevonden zijn. Het tijdpunt wanneer deze wapens zullen aangewend worden, en de aard en wijze dezer aanwending moeten door den handelende militair zelf worden overwogen.

§ 8. Als de militaire magt bevel heeft ontvangen om de burgerlijke autoriteiten bijstand te verleen, dan hebben niet deze, maar wel de militaire magt en hare bevelhebbers te beoordeelen, of en op welke wijze de wapens zullen aangewend worden. De burgerlijke autoriteit zal echter in elk geval, waarbij zij den bijstand der militaire magt inroept, het onderwerp en het doel waartoe zij bijstand zal verleen, zeer bepaald moeten opgeven en omschrijven, opdat de maatregelen voor dien bijstand, van de zijde der militaire magt, met zekerheid en behoorlijke omzigtigheid kunnen getroffen worden.

§ 9. Wanneer iemand van de zijde der militaire magt, door de aanwending harer wapens, gewond wordt, zoo rust de verplichting op de militaire magt, zoodra de omstandigheden zulks toelaten, daarvan kennis te geven aan den naastbij zijnde politie-beambte, terwijl deze van zijne zijde verplicht is, te zorgen

voor den gewonden, en de gevorderde geregtelijke onderzoekingen in te leiden.

§ 10. Vóór dat het tegendeel zal bewezen zijn, zal het er voor gehouden worden, dat de militaire magt, bij de aanwending harer wapens, binnen de grenzen harer bevoegdheid is gebleven. De verklaringen of opgaven der personen, welke op de eene of andere wijze hebben deel genomen aan datgene wat eene ontwikkeling der militaire magt noodzakelijk heeft gemaakt, zich ten dien opzichte schuldig of verdacht gemaakt hebben, zijn alleen en op zich-zelve geene toereikende bewijzen voor het misbruik van het wapen-geweld.

§ 11. Bij volks-oploopen, oproeren, enz., komt bij deze verordening nog in aanwending het besluit van 17 Augustus 1835. Wordende deze verordening door onzen naam ondertekend en door ons zegel bekrachtigd.

Gegeven te Berlijn, 20 Maart 1837.

(Was geteekend) FREDRIK WILHELM.
KAREL HERTOG VAN MECKLENBURG,
V. KAMPTZ, V. ROCHOW.
De Staats-Secretaris,
DUESBERG.

VERSCHEIDENHEDEN.

Plaatsgebrek heeft de mededeeling der bij ons ontvangene berigten, nopens de veranderingen in de kleeding bij de regimenten ligte dragonders en lanciers, tot heden doen verschuiven. De voorgestelde nieuwe kleeding voor de dragonders bestaat in het volgende:

Voor hoofd-deksel eene casque van verlakt vilt, met kam en crenière; voor tegen de casque eene zon met het nummer van het regiment op dezelve. Voor aan de kam de kokarde; al de metaal-versierselen zijn van Berlijnsch zilver.

Eene stal-muts zonder stijven bodem, lakensche klep, een rood biesje in plaats van eenen rooden band; dezelve is onder en boven even wijd.

De rok met aaneengehechte panden; voor op de borst eene plastron, model der lanciers; de roode band van voren wordt vervangen door eene roode bies.

De schouder-versierselen bestaan uit contra-epauletten van Berlijnsch zilver, met geschubden tong, onder dezelve een klein rood wingsje, even als bij de kurassiers.

Een donker blaauw lakensche ordonnans-broek, met twee roode streepen, van onder met eene groote roks-knoop voorzien, zoo als bij de lanciers. Twee modellen van rij-broeken zijn ter beproeving gegeven. Beide zijn met drie roode biesen op de zijden; de eene is met leder-bezetsel in het kruis, de andere met lederen manchetten tot onder de knie.

Het stal-buis van voren met twee rijen van 6 knoopen; op de heupen iets uitgesneden; van voren iets langer.

Een ligt blaauwe lakensche mantel, zonder voering, met eenen tot over de mouw-opslagen afhangenden kraag, doch van achteren iets korter dan van voren; verder een' opstaande kraag met eenen overslag.

Laarzen zonder plooijen, zonder ijzers, rond van boven.

Een donker blaauw lakensche mantel-zak, iets langer dan het vorige model, met rood en blaauw gestreept galon bezet; de knoopsgaten met leder gevoerd.

Eene stal-broek van grijs linnen, zijnde een soort van Turksch leder.

De patroontasch- en sabel-koppel is iets smaller; de patroonhaak komt boven de patroontasch; de patroontasch zelve is iets kleiner en inwendig met blik gevoerd.

Bij de lanciers:

De chabska iets lager en kleiner, met nederhangenden pluim van wit paarden-haar.

De stal-muts, model als boven.

De kourka zoude hetzelfde model behouden, de klaver-bladen vergroot worden; om de middel boven de heupen eene *pas*, model der huzaren, van oranje en groene wol.

De ordonnans-broek zonder de bias, met twee streepen oranje laken. Twee modellen rij-broeken, als boven, ter beproeving.

Mantel van groen laken, model als van de dragonders.

Slechts gedeeltelijk zijn de bij het regiment lanciers voorgestelde veranderingen aan de kleeding en uitrusting ons geworden; die van het regiment huzaren ontbreken ons geheel. Wij hopen in staat gesteld te worden, om de aanmerkingen welke deze voorgestelde model-uitrustingen door het gebruik en de ontvinding mogten uitlokken, te kunnen mededeelen. De wijze toch waarop men is te werk gegaan, om de kleeding en uitrusting der ruiters naar wensch te veranderen, en voor dat deze algemeen aangenomen worden, door eenige ruiters te doen beproeven, is zeer goed ingezien. Wij gelooven dat dit de eenige weg is, om eindelijk den goeden smaak met het nuttige te vereenigen, daar men het voorgestelde aan het algemeene gevoelen kan toetsen. Het is te wenschen, dat men denzelfden weg met de bewapening der manschappen en de uitrusting der paarden moge inslaan. Wij wenschen tevens, dat zulks de overige wapenkorpsen moge uitlokken, om insgelijks de hooge regering te verzoeken, dergelijke proeven te mogen nemen, daar er in de kleeding en uitrusting onzer troepen te voet nog vele wenschelijke, zelfs voor het krijgs-gebruik noodzakelijke, veranderingen te maken zijn.

KRIJGSKUNDIG LETTERNIEUWS.

Memoriaal voor de officieren der genie, of zakelijke inhoud van alle wetten, besluiten, beschikkingen of andere algemeene verordeningen, welke sedert 1 Januarij

1814 uitgevaardigd, of op de dienst van het Nederlandsch korps ingenieurs als nog van toepassing zijn.

Door M. WITSENBORG, majoor, thans luitenant-kolonel-ingenieur. Breda, bij F. P. STERK. In folio, 450 bl., op best schrijf-papier en met platen.

De talrijke werken welke sedert de laatste 15 jaren, zoowel bij ons te lande als elders, voor de krijgsmacht in het licht zijn gegeven, kunnen goedschiks in vier klassen verdeeld worden, te weten: 1°. *onontbeerlijke*; 2°. *nuttige*; 3°. *aangenam en onderhoudende*, en 4°. *ontbeerlijke*. Het aantal der werken welke in de eerste klasse kunnen gerangschikt worden is klein; ook dat der tweede klasse is niet aanzienlijk; dat der derde klasse is groot, ten opzichte voor ééne lectuur; dat der vierde klasse is ontelbaar.

Ten opzichte van de bepaalde en dagelijks voorkomende nuttigheid, gelooven wij, op goede gronden, de *verzameling*, welke de verdienstelijke luitenant-kolonel *Witsenburg* aan zijne wapenbroeders heeft aangeboden, in de eerste der boven opgenoemde klassen te kunnen rangschikken. Immers wanneer men zich maar bepaalt bij den ingenieur-officier, die, het zij bij bevordering, of door onverwachte omstandigheden, geroepen wordt tot de dikwerf moeilijke betrekking van *eerstaanzend ingenieur*, dan valt het reeds dadelijk in het oog, met hoe veel zwarigheden hij te worstelen heeft, om in de reeks van besluiten, wijzigingen en veranderingen, welke sedert 1814 ten opzichte zijner dienst verschenen zijn, den regten weg te vinden. In het opgemaakte werk zijn dezelve in eenen tabellarischen vorm opgenomen, en zoodanig ingerigt, dat elk officier in staat is, niet alleen om dezelve bij te houden, maar ook dadelijk al de wijzigingen en veranderingen, welke later op reeds vroegere besluiten mogten komen te vallen, op te teekenen. Een alphabetische bladwijzer, met vermelding van den korten inhoud, wijst met één oog-opslag den weg in deze volumineuse verzameling, terwijl eene reeks van goed uitgevoerde steendruk-teekeningen, den tekst, waar zulks noodig is, verduidelijkt. Het handelen overeenkomstig den inhoud der soms veelvuldige bepaalde verordeningen, is door de uitgave van een werk, dat de geëerde opsteller tot eigen gerief vervaardigd had, thans zeer gemakkelijk gemaakt, en het is ook uit dien hoofde, dat wij hetzelfde vermeenen te kunnen aanduiden als eene der onontbeerlijkste bijdragen in het belang onzer krijgsmacht, welke in de laatste jaren verschenen zijn.

Wanneer men daarbij in overweging neemt, hoe naauw de ingenieur-dienst verwant is aan de overige dienst, en hoe dikwerf de artillerie-officier daarmede in aanraking kan komen, dan gelooven wij deze verzameling ook aan de andere wapenkorpsen te kunnen aanbevelen.

De heer *Sterk* heeft door eene nette uitvoering en door het goede papier, het zijne gedaan om den arbeid des geëerden opstellers eene gunstige ontvangst deelachtig te doen worden.

J. C. V. R.

Iets over de Logarithmen en derzelve gebruik, door H. STROOTMAN. Te Breda, bij VAN GULICK EN HERMANS. 1837. In kl. 8°, groot 112 bladz.

Wanneer wij het voorgaand aangekondigde werk in de eerste der door ons aangeduide klassen hebben kunnen rangschikken, dan kan het hierboven genoemd werkje, van den kundigen militairen academie-leeraar *Strootman*, met even veel regt in de tweede klasse plaats nemen. Een ieder toch, die in zijne betrekking tot het wiskundig onderwijs, of bij het examineren van aspiranten tot het verkrijgen van admisie als volontairen bij de korpsen, of kadets bij de Militaire Akademie, over de logarithmen moet ondervragen, zal het ook gebleken zijn, dat er in de reeks van wiskundige leerboeken, nog een werkje ontbrak 't welk dat gedeelte speciaal en duidelijk behandelde. Die bestaande behoefte heeft zich menigwerf doen gevoelen, en het is welligt daaraan toe te schrijven, dat dit gedeelte bij het gewone wiskundige onderwijs zoo nalatig en werktuiglijk behandeld wordt. Van daar dan ook, dat men dikwerf bij zoodanige gelegenheden opmerkt, dat de jonge lieden, die anders vrij wel onderwezen waren, in het doen van berekeningen met logarithmen faalden. Zoo vindt men b. v. in het opzoeken der log. van negatieve getallen, of het opzoeken b. v. van getallen zoo als 0,00002 enz., dat dit struikelblokken zijn, die aan velen onoverkoombaar voorkomen. De grondige bekendschap met den aard der logarithmen-sinustafels hapert veeltijds, zoodat de kundige onderwijzer de leer der logarithmen weder op nieuw moet voordragen, zal dit voorname gedeelte der wiskundige kennis, vooral voor de praktijk, gewenschte vruchten dragen. De verklaringen welke de aan ons bekende logarithmen-tafels voorafgaan, zijn of onvolledig of te onduidelijk om den zelf-oefenaar genoegzaam voor te lichten, en zijn dit ook voor den gewonen onderwijzer om dat gedeelte grondig voor te dragen. De schrijver was dikwerf, in zijne betrekking aan de Koninklijke Militaire Akademie, in de gelegenheid geweest zoodanige opmerkingen te maken, bij de jonge lieden die eene hoogere opleiding in zijne lessen moesten ontvangen. Dit gaf den even ijverigen als kundigen leeraar aanleiding tot het te zamen stellen van de hier aangekondigde leidraad. In dezelve worden vooreerst de algemeene en bijzondere eigenschappen der logarithmen behandeld; vervolgens wordt het gebruik der kleine en groote tafels ontvouwd, en eindelijk aangetoond, hoe men, door middel van dezelve, de waarde van gevevene getallen-vormen kan berekenen. Al de bijzondere gevallen die daarbij kunnen voorkomen, zijn, door een aantal van goed gekozene voorbeelden opgehelderd; terwijl eenige noten, hetzij door geschiedkundige aanteekeningen, hetzij door verschil-aanwijzingen, ten opzichte van de zamenstelling der onderscheidene tafels, den tekst vervolledigen.

De inhoud loopt over: 1°. *Algemeene eigenschappen der logarithmen*; 2°. *Over het berekenen der logarithmen*; 3°. *Het*

gebruik der gewone of Briggiaansche logarithmen-tafels; 4°. *Berekeningen met logarithmen*; 5°. *Gebruik der logarithmen-sinustafels*, en eindelijk 6°. *Berekeningen met logarithmen-sinustafels*.

De heer *Strootman* geeft in zijn voorberigt den hartelijken wensch te kennen, dat de uitgave van dit zijn werkje het voorgestelde doel zal mogen bereiken. Wij vermeenen dit op goede gronden den schrijver te kunnen toezeggen, terwijl de verslaggever zich er een bijzonder genoegen uit zou maken, wanneer hij, om doel en strekking, daartoe iets had kunnen bijbrengen.

J. C. V. R.

BRIEFWISSELING.

In eenen, reeds vroeger bij ons ontvangen, uit Maastricht gedagteekenden brief, wordt ons berigt gegeven, dat men de *Nieuwe Denkbeelden over de bevordering in het leger* (zie n°. 11, vorigen Jaargang) algemeen met zeer veel genoegen gelezen heeft. De geëerde (zich niet noemende) briefschrijver, voegt daarbij: « Te meer, daar de schrijver van dat artikel het zeer juist voor heeft, dat het fonds in geene aanraking moet komen met dat der weduwen en weezen; want een officier kan immers geen huwelijk aangaan, of hij, of zijne aanstaande moeten jaarlijks een inkomen bezitten van *f* 600. Is dit dan geen inkomen genoeg voor eene weduwe, wanneer men daarbij de *f* 300 of *f* 400 jaarlijks telt, die uit het weduwe-fonds betaald worden?» Dadelijk daarop zoekt de schrijver te betoogen, dat het gouvernement aan de officiers-dochters eene dispensatie van het bewijs van eigendom van een vermogen, rentende *f* 600 's jaars, moest verleen. « Welk officier » — zegt de schrijver — « die grijs onder de wapens is geworden, kan zijne dochter die som medegeven; het is daarom te wenschen, dat de officiers-dochters hiervan werden uitgesloten, enz.» Wij willen de gegrondheid van het door den briefschrijver beweerde, voor dezen oogenblik niet in twijfel trekken; doch kunnen dezen brief niet in zijn geheel plaatsen, omdat het ons is voorgekomen, dat de gronden, in het slot des briefs ontwikkeld, regtstreeks tegen het in den aanhef beweerde aandruischen. Immers, wanneer men voorgeeft, dat de officiers-weduwen en weezen geene ondersteuning noodig hebben, omdat zij wettiglijk in het bezit moeten zijn van een eigen vermogen, rentende *f* 600 's jaars, zoo kan men geenszins uit een ander — aan het eerste aangeknoopte — verhoog concluderen, dat het bewijs van dien eigendom geenszins van de officiers-dochters moest gevergd worden. Eilieve, zijn deze dames dan verzekerd tegen het verliezen harer echtgenooten, en zou men dan zoo regtstreeks moeten toejuichen, dat de officiers-weduwen buiten het bedoelde fonds gesloten werden?

J. C. V. R.

B I J L A G E VI,

Behoorende bij den Militairen Spectator, 6de Deel, n°. 6.

(Maand December, 1837.)

LAATSTE BENOEMINGEN, OVERPLAATSINGEN EN VERANDERINGEN BIJ HET LEGER.

BENOEMD:

De gen.-maj. C. A. Favauge, tot het opperbevel in het 1ste groot militair kommando, tevens met eervol ontslag uit zijne tegenwoordige betrekking van waarnemend provincialen komm. van Utrecht. De kol. P. IJ. Knol, van de 18de afd. inf., tot het prov. komm. van Zeeland. De kol. R. de Muralt, van het alg. depôt der landm., n°. 33, tot het prov. komm. van Utrecht, en tevens tot het prov. waarnemen van het plaats. komm. der stad Utrecht. De kol. J. van Duijnen van de 14de afd. inf., tot het bevel over de 1ste brig. 2de div. inf., van het leger te velde. De kol. H. A. de Hart, van de 17de afd. inf., tot het bevel over de 1ste brig. 3de div. inf. van het leger te velde. Tot prov. komm. van Gelderland, de gen.-maj. A. J. J. baron des Tombe, thans komm. de 1ste brig. van de 2de div. inf. Tot opperbev. der vesting Gorinchem en onderhoorige forten, de gen.-maj. Th. A. Guicherit, thans prov. komm. van Zeeland. Bij den plaats. staf, tot kol., de luit.-kol. J. Bühlman, tijd. komm. van de Willemstad. Tot kol. en plaats. komm. der 2de kl. te Bergen-op-Zoom, de luit.-kol. K. F. J. B. von Rheins, van de 8ste afd. inf. Tot plaats. komm. van de 3de kl., te Arnhem, de maj. F. C. Arensma. van de 9de afd. inf. Tot plaats. komm. van de 3de kl., te Leiden, de maj. J. F. Jhr. de Meij, van de 14de afd. inf., wordende dezelve tevens eervol ontslagen uit zijne tegenwoordige betrekking als kommandant van het 2de bat. van de 1ste afd. mob. gron. schutt. Tot plaats. komm. van de 3de kl. te Coeverden, de majoor F. Peuchen, van de 12de afd. inf. Tot maj. en plaats. komm. van de 3de kl. te Terneuzen, de kapitein J. H. Hamers, van het algemeen depôt der landmagt, n°. 33. Tot tijdelijken komm. van het fort Bath, de maj. G. J. Bruinier. Tot kolonel, de luit.-kol. G. J. de Bruijn, plaats. komm. van de 3de kl.; te Zwolle. Tot kol. de luit.-kol. P. Loke, plaatselijke komm. van de 3de kl., te Brielle. Tot luit.-kol., de majoor N. A. Goijer, plaats. komm. van de 3de klasse, te Delft. Tot kapitein, de 1ste luit. G. H. G. Sudhoff, plaatsmaj. van de 2de klasse, te Maastricht. Tot kapit. de 1ste luit. J. J. Collard, plaatsmaj. van de 2de klasse te Leeuwaarden. Tot kapitein, de 1ste luit. R. Thomsom, plaatsmajoor van de 3de klasse te Grave. Bij het wapen der infanterie: bij de afdeeling grenadiers: tot kapitein, de 1ste luit. jonkheer E. B. Wittert, van de afdeel. Tot 1ste luit.: de 2de luit. T. W. d'Harvant, W. J. Verhagen, J. W. van Manen en E. G. L. W. van Heemskerk, van de afdeel. Bij het 2de bat. jagers: tot kapt. de 1ste luit. H. J. van Boecop, van het bat. Tot 1sten luit., de 2de luit. W. P. Macleod, van het bat. Bij de 2de afd. inf.: tot luit. kol.: de maj. D. G. Herr en J. W. Techters, van de afd. Tot kapit., de 1ste luit. J. F. A. Krijthé, van de afd. aan wien tevens een eervol ontslag wordt verleend uit zijne tegenwoordige betrekking van adjudant bij het 1ste bataillon der afd. mob. Utrechtsche schutt. Tot 1ste luits. de 2de luit. G. van Beverwijk, A. Hovendaal, C. W. Joost, L. C. H. Mossel, J. W. Tissot van Patot, D. W. J. Dubois, J. C. F. Schlosser en P. H. J. Hoogeveen, de eerstgenoemde van de 9de, en de overigen van de 2de afd. inf. Tot 2de luits. de gewezen 2de luit. P. H. Arnold en de serg. K. H. Bollaertz, W. L. Bollaertz en E. J. A. Charlier, van de afd. Bij de 5de afd. inf.: tot kolonel, de luit.-kol. F. X. Naudascher, van de afd. Tot kapit. de 1ste luits. G. W. L. de Petit, M. Biemans en K. J.

de Bonniér, de eerstgemelde van het 1ste bat. jagers, en de twee overigen van de afd., zullende de kapit. Biemans, à la suite van het korps worden gevoerd, en in zijne betrekking van adjudant bij den gen.-maj. George, verblijven. Tot 1ste luits.: de 2de luit. W. M. H. Vermin, K. A. Jekel, M. A. van Sassenbergh en D. Slinkers, van de afd., H. V. Boeses, van het alg. depôt der landm. n°. 33, en J. W. Götte en G. E. Bube, van de afd. Tot 2de luits.: de serg. J. F. Beckman, van het 1ste bat. jagers en T. S. A. Hoffman, van de 18de afd. inf., de serg. maj. K. L. Kirsch, van de 12de, en J. Mendes da Costa, van de 5de afd. inf.; de serg. G. Everts, van het 2de bat. jagers en E. H. Graffé, van de 2de afd. inf. Bij de 7de afd. inf.: tot maj.: de kap. H. Landolt, van de 13de afd. inf. Tot kap. de 1ste luitenant, A. J. Tulp van de afd. Tot 1ste luits.: de 2de luit. L. A. Berlof, K. Heeres, J. W. Rijnders, W. Ijske, A. G. M. Roeloffzen, J. J. Ijske; M. H. Boulonois, J. F. Tusch en F. C. W. van der Lelij van Oudewater, van de afdeeling. Tot 2de luits. de serg. J. K. Buhler, van de 18de afd. inf. en H. Eilbracht van het 1ste bat. jagers, de serg. maj. A. J. Bellaard, van de 17de, de serg. J. de Vries, van de 7de, en de adj.-ond.-offic. G. A. Hopmans, van de 2de afd. inf. Bij de 8ste afd. inf.: tot maj.: de kap. W. Bodegraven, van de afd. Tot 1ste luits.: de 2de luit. A. W. Rodeman, A. J. H. Faes en B. W. J. Tellegen, van de afd. J. Meijer, van het alg. depôt der landm. en F. G. de Vree, van de afd. Tot 2de luits.: de serg. maj. L. Witkop, de serg. L. W. Bilderdijk, J. E. Hagen en C. L. Loder, van de afd., de serg. maj. W. Heijmans, van de 2de en de serg. S. J. Schul, van de 10de afd. inf. Bij de 9de afd. inf.: tot maj.: de kap. A. L. Akersloot van Houten, van de afd. gren., M. Smits en J. Voordendag van de afd., wordende tevens aan den maj. Akersloot van Houten een eervol ontslag verleend uit zijne tegenwoordige betrekking als kommandant van het 3de bat. der afd. mob. Utr. schutt., terwijl aan de maj. Smits en Voordendag respectievelijk het kommando zal worden opgedragen, aan den eerstgenoemde, van het voorschreven bat. schutt. en aan den laatstgemelde van het 2de bat. der 2de afd. mob. Groningsche schutterij. Tot kap. de 1ste luit. C. M. van der Does, van de afd. T. G. H. Caron, van de 14de afd., H. van Goooever en E. Arjan van de afdeeling: zullende laatstgenoemde kapitein à la suite van het korps worden gevoerd, en in zijne tegenwoordige betrekking bij onzen beminden Zoon den Admiraal en Kolonel-Generaal verblijven. Tot 1ste luit.: de 2de luits. T. Groeneveld, J. L. Souman, P. Bakker en L. A. W. Eeckhout, de 2de luit.-adj. G. H. van Stein, de 2de luit. J. B. C. Sickerz. van de afdeeling en de 2de luit. J. G. M. Timmerman, van het algem. dep. der landm. n°. 33, en P. J. Amiot, van de afd. Tot 2de luits. de sergeanten H. N. Buijt, van het 1ste bat. jagers en J. M. de Hosson, van de afd.; de serg.-maj. F. H. Denkelman, en de serg. H. Steenberg, van de afd.; de serg. majoor, H. M. van Poppel, van de afd. gren. de serg. A. van Tuinen, van de 10de afd. inf.; de adj.-ond.-offic. W. Pordon, en de serg. G. D. van der Meij en J. B. Auffmorth, van de afd. Bij de 10de afd. inf. tot maj., de kap. H. de Hazebomme, van het 2de bat. jag. Tot 1ste luits.: de 2de luit. N. M. van Altena, A. Jongen en H. M. Worm, van de afd. Tot 2de luits. de serg. A. W. P. Weitzel, F. W. C. A. C. Helmuth von Hadeln, H. E. G. Smitshuijsen, P. J. Worm, en de serg. maj. E. Nissink, van de afd. Bij de 12de afd. inf. Tot maj.: de kap. W. A. Kriesfeld, A. D. Weber en C. W. A. van de Poel, van de afd., wordende de maj. Kriesfeld, thans kommanderende het 2de bat. der 2de afd. Groningsche schutt. tot kommandant

van het 2de bat. der 2de afd. Geld. schutt. benoemd. Tot kap. de 1ste luit. A. S. Piper, van de 10de, J. Holland, van de 5de, en G. F. W. C. T. C. Timmerhans, van de 12de afd. inf. Tot 1ste luit.: de 2de luit. W. E. VV. K. F. Hardy en F. Boché, van de afdeling. Tot 2de luitenants: de sergeant-majoor J. C. J. Kempees, de fourier W. von Geusau, de sergeant L. C. G. Vijgh, T. A. van der Vlist en J. C. Buschman, van de afdeling. Bij de 13de afd. inf.: tot kol.: de luit.-kol. B. L. S. Isler en H. L. Schneider, van de afd., met bepaling dat de kol. Isler bij voortdaring, à la suite van het korps zal worden gevoerd en het komm. zal behouden der 2de afd. mob. Noord-Brabandsche schutt., terwijl de kol. Schneider tot komm. der 13de afd. wordt benoemd. Tot luit. kol., de maj. A. Frantzen, van de afd. Tot maj., de kap. J. J. F. Verhelle, van de afd., met bepaling dat hij komm. zal voeren over het 3de bat. van de 2de afd. mob. Geldersche schutt. Tot kaps.: de luits. J. E. Falger en C. de Langle van de afd. Tot 1ste luits.: de 2de luits. J. VV. Plappert, H. van Goudoever, H. W. von Rijnbergh, H. L. P. Lechleitner, J. G. Mohr en R. J. Haan, van de afd. Tot 2de luits.: de serg. F. R. de Haas, en de serg. maj. J. VV. van Hopbergen, van de afd., de serg.-maj. T. de Moor, van het 2de bat. jagers en de serg.-maj. H. Cobet, van de 18de en H. S. Tiesselinck, van de 10de afd. inf. Bij de 14de afd. inf. Tot kols.: de luit.-kols. J. G. Kroo, van de afd. en A. G. van Bronkhorst, van de afd. gren., met bepaling dat de kol. Kroo à la suite van het korps zal worden gevoerd, en het komm. der troepen in het 5de distr. van Zeel. zal blijven, terwijl de kol. van Bronkhorst tot kommandant der afd. is benoemd. Tot luit.-kol., de maj. A. H. Frantzen, van de afd. Tot 1ste luits.: de 2de luits. K. C. C. J. Lechleitner, W. F. van Achterberg en W. J. H. Clasen, van de afd. Tot 2de luits.: de serg.-maj. H. Brincourt, de serg. J. N. Schmidt, de serg.-maj. S. Tierie, de serg. G. L. A. Brocx, de serg.-maj. P. van der Hoff en de serg. J. C. C. Thiel, allen van de afd. Bij de 17de afd. inf. Tot komm. ad interim van de afd., de luit.-kol. J. van Gorkum, van de 14de afd. inf. Tot luit.-kol., de maj. J. Knoll, van de afd. Tot maj., de kaps. A. Keer en W. C. H. Meijners, van de afd., met bepaling dat de maj. Keer, in zijnen nieuwen rang, belast zal blijven met de functien welke hij thans bij den luit.-gen. de Man vervult, terwijl de maj. Meijners het bevel zal voeren over het 2de bat. van de 3de afd. mob. Vriesche. schutt. Tot kaps.: de 1ste luit.-adj. J. F. Scharren, de 1ste luits. J. Stoop, van de afd., en J. Wilson, van de 10de afd. inf. Tot 1ste luits.: de 2de luits. G. A. van Dinter, J. Klaus en C. Studerus, van de afd., J. H. Meijer, van het alg. depôt der landm., en A. van den Broek van de afd. Tot 2de luits.: de serg. P. F. van Gorkum, de serg.-maj. J. F. L. Dubois, de sergs. D. P. C. Pottgieter van Laar, J. T. Clemens en J. J. H. Velins Baert, de serg.-maj. P. Webbekes, en de serg. W. van Halm, allen van de afd. Bij de 18de afd. inf. Tot komm. ad interim van de afd., de luit.-kol. F. Schoch, van de afd. Tot majs.: de kaps. J. L. Barre en J. H. A. Stael van Holstein, van de afd., en D. J. van Winsheijm, van de afd. gren.: met bepaling, dat de maj. Barre, in zijnen nieuwen rang belast zal blijven met de functien, welke hij thans bij den gen.-maj. de Roye van Wichem vervult, terwijl de maj. Stael van Holstein het bevel zal voeren over het 1ste bat. van de 2de afd. Gron. Schutt. Tot kaps.: de 1ste luits. A. J. van Geldrop en C. P. Winckel, van de afd.: wordende aan laatstgenoemde een eervol ontslag verleend uit zijne tegenwoordige betrekking van adj. bij het 1ste bat. van de 2de afd. mob. Noord-Holl. schutt. Bij het alg. depôt der landm. n°. 33. Tot komm., de luit.-kol. V. C. G. Dittlinger, van de 12de afd. inf. Tot kap., de 1ste luit.-adj. K. A. Rombout, van het korps. Tot 1ste luits. J. F. A. de Lannoy en J. A. Ramdohr, van het korps. Tot 2de luits., de serg. G. A. van Goor en C. B. van der Breggen, van het korps. Tot maj., de kap. F. Schlarbaum, met het behoud van twee derde van het activiteits-tractement van kap. Bij de afd. kur. n°. 1. Tot ritm., de 1ste luit.-adj. J. A. C. Jonquière, van

de afd. kur. n°. 9. Tot 1sten luit., de 2de luit. G. A. L. Rijs-terborgh, van de afd. kur. n°. 3. Tot 2de luit. à la suite, de wachtm. titulaire G. F. Brantsma, van de afd. Bij de afd. kur. n°. 3. Tot 2de luit., de 2de luit. à la suite F. A. G. L. Rü-mer, van de afd. kur. n°. 1. Tot 2de luit. à la suite, de wachtm. titulaire J. F. A. van Panhuijs en de wachtm. F. R. P. Mollin-ger, de eerstgenoemde van de afd. kur. n°. 9 en de laatstgemelde van de afd. Bij de afd. kur. n°. 9. Tot 2de luit. à la suite de wachtm. titulaire W. F. C. Hamming, van de afd. Bij het reg. ligte drag. n°. 4. Tot 1ste luits.: de 2de luits. G. J. te Boekhorst en L. F. X. Fundter, van het reg. Tot 2de luits. de 2de luits. à la suite T. Prins en J. M. Nolthenius van Els-broek, van het reg. ligte drag. n°. 5. Tot 2de luit. à la suite, de wachtm. H. L. Cloete, van het reg. Bij het reg. ligte drag. n°. 5. Tot 2de luits. à la suite, de wachtm. J. A. Hallun-gius en de opper-wachtm. A. Kuhle, de eerstgenoemde van het reg. en de laatstgemelde van het reg. ligte drag. n°. 4. Bij het reg. hus. n°. 6. Tot 2den luit. à la suite, de wachtm. ti-tulaire T. L. Gevers Deijnoot van het reg. Bij het reg. lanc. n°. 10. Tot 1ste luits.: de 2de luits. F. M. baron van der Cap-pellen, L. von Cutzleben, en de 2de luit.-adj. A. C. Plajter, van het reg., met bepaling dat de 1ste luit. van der Capellen in zijne tegenwoordige betrekking, als instructeur bij de rijschool zal blijven. Tot 2de luits.: de 2de luits. à la suite J. D. N. A. Kooij, R. A. L. Perlrin en A. O. H. baron Gausneb genaamd Tengnagel van het regiment Tot 2de luitenants à la suite: de opper-waachtmeesters E. J. van Lidt de Jeude, H. Tol en W. A. Beck, de eerstgemelde van het reg. en de twee laatstgenoemde van het regiment ligte dragonders n°. 5. Bij het korps ingenieurs, mineurs en sappeurs: tot kol. en dir. der fortification, de luit.-kol. ing. P. J. Ackermans, met be-paling dat die benoeming gerekend zal worden geschied te zijn op den 7den Dec., en dat de voornoemde kol. voorloopig in zijne tegenwoordige betrekking bij de algemeene directie der genie zal verblijven. Tot luit.-kol. en komm. van het korps min. en sapp., de maj.-ing. M. Witsenborg. Tot 1ste kap.-ing., de 2de kap.-ing. P. Noot, J. Carsten, J. M. Brocx en G. A. van Kerkwijk. Tot 2de kap.-ing., de 1ste luit.-ing. R. K. Appellius, J. O. L. van Ingen en W. F. Camp. Tot 2den kap. bij het korps min. en sapp. de 1ste luit. A. C. Cam-merlingh, van het korps. Tot 1ste luits.-ing. de 2de luits.-ing. S. H. Mossel, W. F. K. George, H. Welink en L. J. Nilant Bannier. Bij den staf der Artillerie: tot dir. der 1ste art.-dir. en de gieterij van metalen geschut, de kol. W. A. Bake, van den staf der artillerie, thans ter beschikking van het departement van Oorlog: tot luit.-kol. en komm. der art. te Briele, de maj. J. H. Lux, thans met dat kommand. be-last; tot luit.-kol. en komm. der artill. aan den Helder, de maj. J. A. Mommers, thans met dat kommand. belast; tot luit.-kol. en inspecteur der buskruid-fabricatie alsmede belast met het algemeen opzigt over het laboratorium te Delft, de maj. J. W. Sessler, thans met die betrekking belast; tot maj. en inspect. der draagbare wapenen, de kap. A. F. Brade, thans met die betrekking belast; tot 2de kaps.: den 1ste luit.-honorair, M. A. van Heusde en de 1ste luit., J. N. Calten, de eerstgenoemde zonder bezwaar van de schatkist, en ten aanzien van den laatstgemelde met bepaling, dat hij in zijne tegenwoordige betrekking bij het koninklijk Instituut voor de Marine te Medenblik zal blijven en bij den staf der artill. voor memorie zal worden gevoerd. Bij het 1ste bataill. veld-art.: tot 2de kaps.: de 1ste luits., B. Feijkes en J. P. C. van Over-straten, met bepaling dat beiden à la suite van het korps zul-len worden gevoerd en in hunne tegenwoordige betrekking, de eerstgemelde als adj. bij den komm. der 1ste art.-insp. en de laatstgemelde bij de Kon. Milit. Akad. zullen verblijven; tot 1ste luit.: de 2de luit. H. L. Traus, J. G. J. Oldenbarneveld, genaamd Witte Tullingh en J. Altink, van het bat.; tot 2de luit.: de serg. titulaire, G. O. Heijdenreich, A. J. van Lakerveld Blanken, P. A. van Reede van Outhoorn, en P. A. Rauwa, de eerstgenoemde van het 4de bat. art. nat. mil. en de drie

overige van het bataillon. Bij het 3de bataillon veld-artillerie: tot luitenant-kolonel, de majoor J. H. Sierevelt, van het bat. met bepaling, dat hij voorloopig de dienst van majoor bij het bat. zal blijven waarnemen; tot maj.: de kap. L. Frankamp, van het bat., met bepaling dat hij à la suite van het korps zal worden gevoerd, en bij het leger te velde zal worden gedetacheerd; tot 1ste luits.: de 2de luits., C. Bool, C. C. M. van Hees en H. L. Ploem, van het bat.: tot 2de luits.: de serg. titul., E. A. C. Simons en J. C. van Gheel Röell, de eerstgemelde van het bat. en de laatstgenoemde van het 4de bat. artil. nat. milit. Bij het korps rijd. artil.: tot kol. en komm. van het korps, de luit.-kol., P. R. Falter, van het korps, met bepaling dat deze benoeming gerekend zal worden gedaan te zijn, op den 7den Dec.; tot maj.: de kap., F. E. Dinaux, van het korps; tot kap., de 2de kap., F. F. J. H. baron van Heeckeren van de Cloese, van het korps; tot 2de kaps.: de 1ste luits. J. C. van Rijnveld en C. W. Voet, van het korps, met bepaling dat de kap. van Rijnveld à la suite van het korps zal worden gevoerd en in zijne tegenwoordige betrekking bij de Koninkl. Milit. Akad. zal verblijven; tot 1ste luits.: de 2de luits. M. A. H. Scherrer, L. Harbauer, P. C. Swaving, A. C. J. Rappard, A. F. C. List, A. J. A. Gerlach, G. J. Maris en L. P. D. Nederburgh van het korps; tot 2de luits.: de serg. tit. P. A. de Boer, en de wachtm. titul. J. L. van Vveilen, de eerstgen. van het 4de bat. art. nat. mil. en de laatstgen. van het korps. Bij het bat. vrijw. artill.: tot luit.-kol. en komm. van het bat., mitsgaders van het bat. art. schutt., de maj. W. W. Entrup, van het 6de bat. art. nat. mil.; tot 2den kap., de 1ste luit. P. Doorman, van het 3de bat. veld-art.; tot 1ste luits.: de 2de luits. P. S. Mommers en W. H. G. Ernst, van het bat.; tot 2de luits.: de sergn. tit. G. J. M. van Slingelandt, en K. E. Altheer, en de serg. G. C. Fabius, de eerstgen. van het 4de bat. art. nat. mil. en de twee laatstgen. van het bat. Bij het bat. artil. schutt.: tot 2de kaps.; de 1ste luits. H. M. van Glansbeek, P. C. G. van der Kun, E. A. Frantzen, en J. C. W. Wagner, de eerstgen. van het bat. vrijw. artill. de tweede van het 3de bat. veld-art., de derde van het bat. vrijw. art. en de vierde van het 1ste bat. veld-art.; tot 2de luits.: de sergn. titul. J. C. Cloete en H. P. van Dentzsch, eerstgen. van het 1ste bat. veld-art. en laatstgen. van het bat. vrijw. artil. Bij het 3de bat. art. nat. mil.: tot komm. van het bat.; de luit.-kol. J. Brouerius van Nidek, van het bat. vrijw. art. en komm. van de art. in de vesting Gorinchem, uit welke betrekking hij bij deze tevens eervol wordt ontslagen; tot kap. de 2de kap. J. P. Hooft Graafland, van het bat. art. schutt.; tot 2de kaps.: de 1ste luits. A. A. Tindal en J. Doorman, beide van het bat.; tot 1ste luits.: de 2de luits. D. A. Hendriks, E. van Ingen, en F. van Exter, van het bat.; tot 2de luits.: de sergn. tit. W. C. Blommenstein, A. W. van Haesten en K. W. A. Schutter, van het bat. Bij het 4de bat. art. nat. mil.: tot 2den kap., de 1ste luit. B. G. Bolomeij, van het bat.; tot 1ste luits.: de 2de luits. C. T. L. Kannengiesser en N. H. van Slingelandt, van het bat.; tot 2de luits.: de sergn. tit. E. C. Reinalda en W. A. J. Ninaber, de eerstgem. van het bat. veld-art. Bij het 6de bat. art. nat. mil.: tot maj.: den kap. J. H. H. jel, van het 3de bat. veld-art.; tot kap.: de 2de kap. W. H. Doorman, van het bat. art. schutt.; tot 1ste luits.: de 2de luits. A. A. Keijzer en J. Pijpers, van het bat.; tot 2de luits.: de sergn. titulair, H. Onnen, F. H. van Hoogenhuijze, E. J. L. van Reede van Oudshoorn, W. U. Entrup en A. W. van Oldenburg, de twee eerstgen. van het 4de bat. art. nat. mil. en de 3de en 4de van het 3de bat. veld-art. en de 5de van het bat., met bepaling dat de 2de luit. van Oldenburg, als overkompleet bij het bat., à la suite van hetzelfde zal worden gevoerd; tot maj.: den kapitein N. van der Horn, van het bataillon vrijw. artilleristen. Bij de mil. geneeskundige dienst, het leger en de hospitalen in Oost-Indië: tot officieren van gez. van de 3de kl.: de heer J. N. Leeninger, doctor in de genees- en heekunde, en de

burgerlijke geneeskunst-oefenaren W. P. Maier, J. H. Lepique en V. Rapparini. Bij de Oost-Indische troepen: tot kaps.: de 1ste luits. G. W. de Reijniac en F. C. van Hopbergen, van het 1ste bat. jag., en de 1ste luit. W. C. Kleijn, van de 17de afd. inf. Bij het korps mariniers: tot 2den luit.: de 2de luit.-kwartierm. Gautier, van het korps, uit welke laatste betrekking hij eervol is ontslagen. Tot kaps.-kwartierms.: bij de 8ste afd. inf.: de 1ste luit.-kwartierm. M. Duikers, van de afd., en bij de 9de afd. inf.: de 1ste luit.-kwartierm. F. van Thiel, van de afd. Tot 1ste luits.-adjudn.: bij de 5de afd. inf.: de 1ste luit. J. C. W. Beekman, van de afd.; bij de 17de afd. inf.: de 1ste luit. J. Hamming Jr., van de afd.; bij het algemeen depôt der landmagt: de 1ste luit. J. A. F. de Lannoy, van het korps, en bij de afd. kur. n°. 9: de 1ste luit. A. E. C. de Sturler de Frinisberg, van de afd.

VERPLAATSINGEN.

Bij de afd. gren.: de maj. J. T. jonkheer van Spengler, van de 7de afd. inf. Bij de 5de afd. inf., bij het 2de bat.: de 2de luit. J. A. Bouwhuijzen, van het depôt der afd. Bij het reg. huz. n°. 6, bij het depôt: de 1ste luit. Vermasen, van de veld-eskadrons. Bij de 7de afd. inf.: de maj. Sappius Grovestein, van de 5de afd. inf. Bij de 8ste afd. inf.: de maj. G. B. van Bronkhorst, van de 7de afd. inf. Bij de 12de afd. inf.: de maj. A. Eichholtz, van de 8ste afd. inf. Bij de 14de afd. inf.: den maj. J. W. Schmitz, van de 10de afd. inf. Bij het 3de bat. veld-art.: de kaps. R. Verschoor en J. A. Snellen, beide van het 3de, en H. M. van Meurs, van het 4de bat. art. nat. mil. Bij de div. pont.: de 1ste luit. H. van der Meer de W. Walcheren, van het 4de bat. art. nat. mil. Bij het korps rijd. art.: de 2de luits. A. L. F. T. van der Wijck, van het 1ste, en A. G. Brade, van het 3de bat. veld-artillerie. Bij het 4de bat. art. nat. mil.: de 2de luit. P. Vergroesen, van het 6 bat. art. nat. mil. Bij het 3de bat. art. nat. mil.: de 2de luit. A. W. Muijsken, van de div. pont. Bij het 1ste bat. veld. art.: de 2de luit. W. C. H. Sessler, van het 3de bat. art. nat. mil. Bij het 3de bat. veld. art.: den 2de luit. J. H. Frankamp, van het bat. vrijw. art. Bij het reg. huz. n°. 6. Bij de veld eskadr. de 2de luit. G. M. Burkens, van het dep. van het regiment.

NON-ACTIVITEITS-TRACTEMENT VERLEEND, AAN:

Den kol. J. J. baron van Voorst tot Voorst, plaats. komm. van de 2de klasse te Arnhem, in afwachting van pensioen, en onder toekenning van den rang van gen.-maj., zonder bezwaar der schatkist. Den kol. J. J. Simons, plaats. komm. van de 2de kl. te Bergen-op-Zoom, in afwachting van pensioen. Den kol. H. Holtzschue, plaats. komm. van de 3de kl. te Leiden, in afwachting van pensioen, en onder toekenning van den rang van gen.-maj., zonder bezwaar der schatkist. Den maj. J. F. Latour, van de 2de afd. inf. en tijd. komm. van Terneuzen. De kaps. J. Charlier, van de 2de, en J. W. Pfeiffer, van de 17de afd. inf., wordende de twee laatstgemelde tevens benoemd tot maj. De kols. A. Petter en J. A. Kellner, de eerste van het bat. vrijw. art. en de andere van het 3de bat. art. nat. mil. Den kap. P. van der Boon, van het 6de bat. art. nat. mil. Den 1sten luit. J. van Straaten, van de art. garn. komp. Den 2den luit. Prins, van de 2de afd. inf. En tijdelijk op non-activiteit gesteld: de 1sten luit. Weier, van de 7de afd. inf.

EERVOL ONTSLAGEN.

De kol. A. G. van Bronkhorst, komm. der 14de afd. inf. als adj. van Z. M.

TITULAIRE RANG VERLEEND.

Dien van offic. van gezondh. der 2de kl. aan den officier van gezondh. der 3de kl. J. A. Tschudi, bestemd voor de dienst in Oost-Indië.

OVERLEDEN.

De generaal-majoor Sprenger, komm. de 2de brig. van de 3de div. inf. De 1ste luit. van Straaten, van de art. garn. komp. De 2de luit. Roeloffs, op non-activiteit.